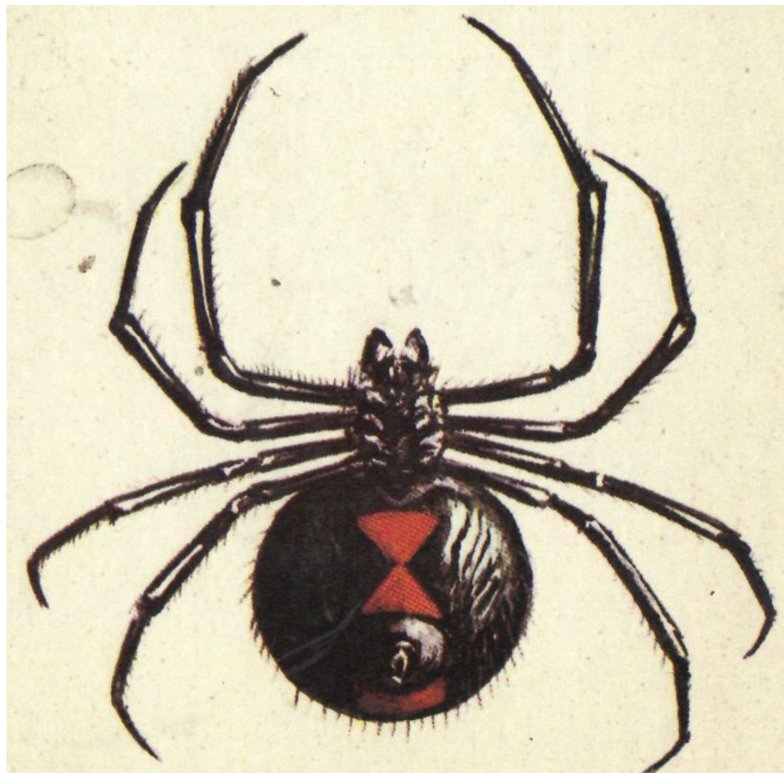
Pókok, skorpiók

búvár zsebkönyvek

Móra

SZALKAY PÁL

Pókok, skorpiók

BÚVÁR ZSEBKÖNYVEK
MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ

IRTA SZALKAY JÓZSEF

RAJZOLTA PÁL JÁNOS

A CÍMLAPOT URAI ERIKA TERVEZTE

HARMADIK KIADÁS

Földünkön mintegy ötvenezer pókszabású állal él. Számuk hazánkban is megközelíti a kétezrei. Pókszabásúak a skorpiók, az álskorpi-ók, kaszáspókok, valódi pókok és az atkák. Skorpiók ugyan nem élnek nálunk, de a környező államokban s a Földközi-tenger vidékén már néhány fajukkal találkozhatunk.

A pókokat mindig valamiféle babonás félelem, hagyományosan tovább élő rémmesék, mára kicsi gyerekbe beolloll ellenszenv kísérik, osztályrészük pedig a kíméletlen üldözés. A legendás hírű tarantella pókot és a „fekete özvegyet" ezért is mutatja be kötetünk, bár nálunk csak gyűjteményekben, állatkerti viváriumokban lehet látni.

Kétségtelen, hogy a világ különböző tájain élő pókszabásúak között akadnak igen veszedelmes fajok is. Mindnek méregmirigyc van. Valamennyi skorpiófaj méregmirigyét a potroh végén találjuk, a pókoknál egy család kivételével a csáprágók tövében. De ez nem jelenti azt, hogy pókjainktól komolyan kellene tartanunk. A hazai fajok között a búvárpók és különösen a mérges dajkapók harapása veszélyes, a szongáriai cselőpók kellemetlen fájdalmat, gyulladást, sőt lázat okozhat. De ezek sem támadnak meg, nemigen kerülnek utunkba. Nem szabad elfelejtenünk, hogy „fegyvereikkel", hálóikkal, ügyes ragadozó taktikájukkal ezrivel ejtenek zsákmányul legyet, szúnyogot, poloskát és egyéb, éppen az. ember környezetében elszaporodott kártékony rovart. A pókok természetes segítőink ebben a harcban ne öljük őket! (Ezt ugyan nehéz megmagyarázni a seprűvel közeledő háziasszonyoknak!) Mivel kitinvázuk, különösen a potroh tájon nagyon puha, a begyűjtött állat szárazon eltéve felismerhetetlen alakká zsugorodna össze. Konzerválnunk kell tehát őket 75%-os alkoholban vagy 4%-os formaiinban. Ügyes kis gyógyszerfiolákban őrizhetjük meg bosszú ideig pokgyüjteményünket - igaz, hogy eredeti pompás színüket elvesztik.

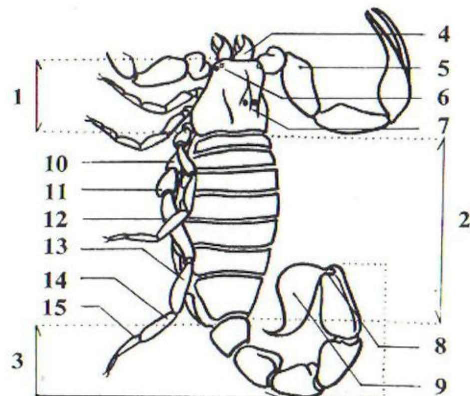
1. Skorpiók. Földünk legősibb pókszabású ízeltlábúi. Minden skor piónak van méregmirigye. A kettős mirigykamra az utópotroh utolsó szelvényében található. Egymásba nyíló kivezetőcsöve meggörbült lüske. Több skorpiócsalád fajai termelnek az emberre, különösen a nőkre és gyermekekre életveszélyes mérget. A modern kutatások vetetlek fényt a skorpiók különleges szívósságára a radioaktív sugár zással szemben : képesek veszély nélkül elviselni olyan sugármennyisé get, amely az ember számára már sokszorosan halálos adagnak számí tana. Fontos ismertetőjegyük: a tapogatóláb két utolsó íze ollóvá alakult, potrohúk szelvényezett, a potroh utolsó hat szelvénye (az utópotroh) farokká vékonyuk.

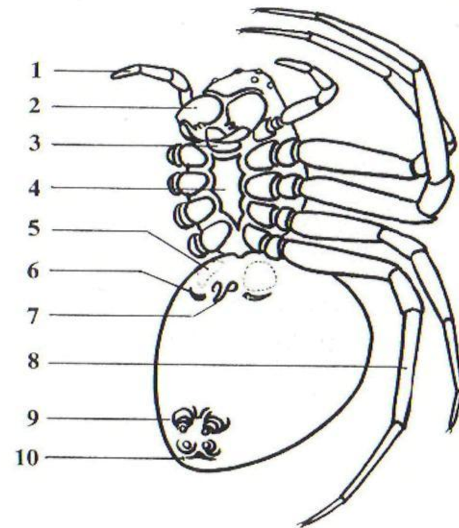
A skorpió testének részei: 1. fejtor, 2. potroh. 3. utópotroh, 4. csáprágók, 5. olló. 6. oldalszemek. 7. középszemek. 8. méregmirigy. 9. szúró tüske, 10. csípő. 11. tompor, 12. comb, 13. térd 14. lábszár, 15. lábfej.

2. Pókok. A pókszabásúak fajokban leggazdagabb rendje. Fgy család kivételével a pókok csáprágójának tövében méregmirigyeket talá lunk. A rendszertan kétlüdős és négytüdős pókok alrendjébe sorolja őket. A kéilüdősök potrohán 3. a négytüdosökén 2 vagy 4 pár szövő szemölcsöt találunk. Többségük fogóhálót készít. Ezek különféle tí pusúak, némelyikük valóságos művészi alkotás. A test itt fejtorra és potrohra tagolódik. A polroh szelvényezellen. ez fontos eltérés a skorpióktól. Egymáshozarányítani őket csak a táblán belül tudtuk !

A pók testének részei: 1. tapogatóláb. 2. csáprágók, 3. alsó ajak, 4. mellpajzs. 5. levelestüdő, 6. tüdőnyílás, 7. petefészek. <H. lábak. 9. szövőszemölcsök, 10. végbélnyílás.

A pókoknál feltűnő ivari kétalakúság lehet. A nőstények többnyire nagyobbak, néha többszörösen nagyobbak a hímeknél, rajzolatuk, színük, formájuk is eltérhet egymástól. A hímek tapogatólábának végén van a fellűnő nagyságú, bonyolult szerkezetű párzósz-Tv. A pókok neve mellett megadott méretek közül az első adat a hímre (d), a második a nőslényre (<?) vonatkozik.

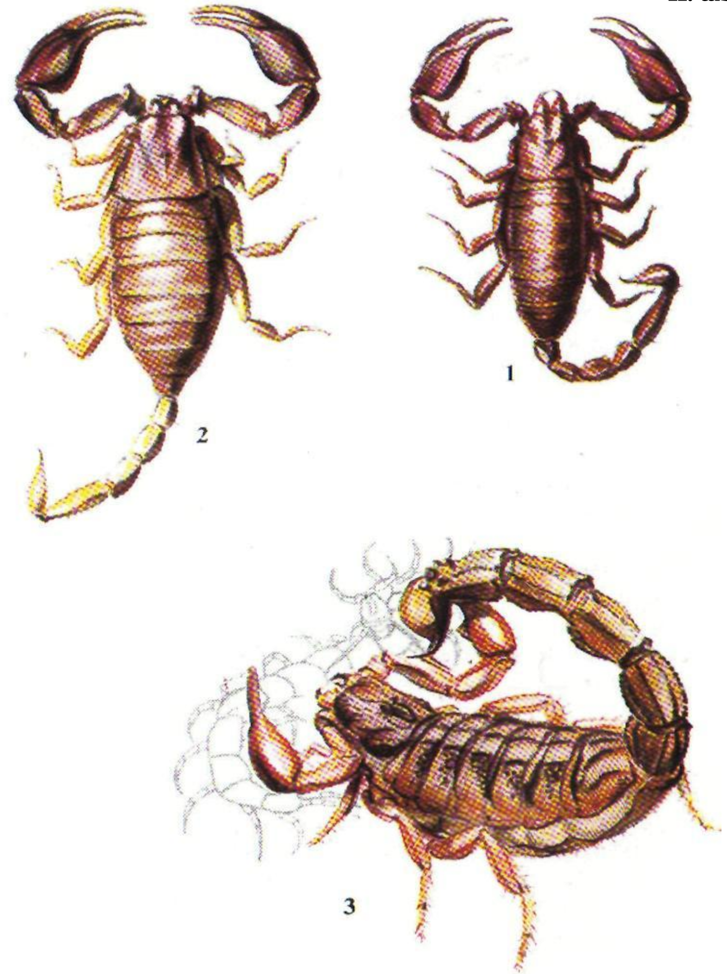

SKORPIÓK

1. Kárpáti skorpió (Euscorpius carpathicus). 3 4 cm. Szine sötétbarna. A hozzánk legközelebb előforduló faj. Hazája a Keleti-. Délkeleti-Kárpátok. Kövek alatt könnyen és bátran gyűjthetjük, mert szúrása nem veszélyesebbegy méh szúrásnál. Otthon legyekkel, lisztkukacokkal tartható. Fogságban is jól szaporodik, a kicsinyek felnevelhetők. de az. ivarérettségcl csak négyéves korukban érik cl.

2. **Sárgafarkú skorpió** (Fuscorpius flavicaudis). 4 5 cm. Az előbbi fajnál nagyobb; mint neve jelzi, farka feltűnően sárgás. Dél-Európában sok lelőhelye ismeretes.

3. **Mezei skorpió (Buthus** occitanus). 6-7 cm. Európában a legnagyobb méretű és legveszélyesebb skorpió. A Földközi-tenger menti országokban él: így az afrikai partokon is. Szine világosbarna, ollói hosszúkásak, erőteljesek. A nőstény valamivel nagyobb és teltebb potrohú. Ez általában a többi skorpiófajt is jellemzi. Minden skorpió éjszakai állat. Ragadozók. A skorpiók öngyilkossága -vagyis hogy saját méregtövisévcl megöli magát - dajkamcse. Álelvenszülők. Az anyatestben az embriók annyira kifejlődnek, hogy peterakáskor áttörik a pete burkát, és elevenen jönnek a világra. Megszületésük után azonnal az anya hátára telepednek. Fehér s/ínüek: ahogy vedlenek, úgy sötétednek, s az első vedlés után elhagyják anyjukat. Számuk fajok szerint 20-30 között váltakozik. Hasznos megjegyeznünk azt is. hogy a kifejlett skorpiók mérete 2 24 cm között váltakozhat! Az afrikai egyenlítői *óriás skorpió (Pandinus* imperátor) talán a legnagyobb, eléri a 24 cm hosszúságot. A skorpiók különös jellegzetessége, hogy a világos, homokszínüek többnyire a sivatagok lakói, míg a sötétbarna, fekete szinüek az erdős, bozótos helyeké. Mérgük veszélyességének foka független az állat nagyságától. Az óriíis skorpió például kevésbé veszélyes, mint a mezei skorpió.

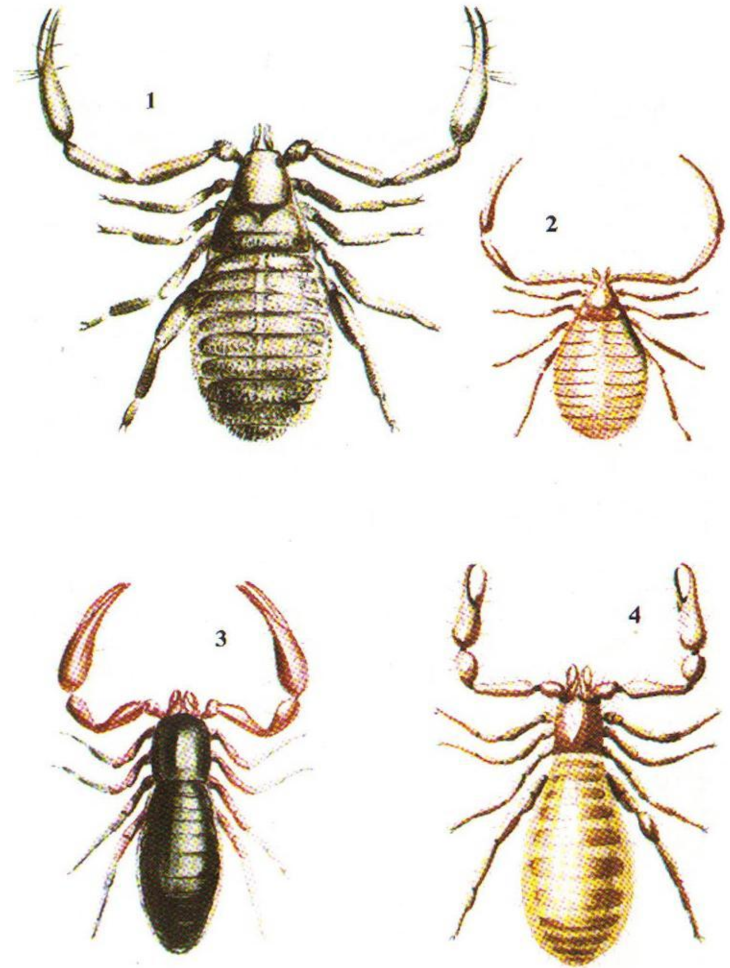

1. **Könyvskorpió** (Chelifer cancroicles). 2.6 4.5 mm. Az álskorpiók jelentéktelen, nem feltűnő állatok. Az emberre közömbösek, nem marnak, betegséget nem terjesztenek. Többségük egyszínű barnás vagy feketés. Földünkön mintegy 1300 fajuk él. Hazánkból 25 fajuk ismert. Mind ragadozók, aprócska Ízeltlábúakra, portetvekre vadász nak. Parányi, néhány mm-es állatok. Testük lapos, négy pár lábuk van. ollójuk a skorpiókéra emlékeztet, de nincs farokszerű, méregtö visben végződő utópotrohuk. Szánjunk időt néhány példányuk meg keresésére, mert kis rovarházakban: inszektáriumokban, Petri-csészé-ben jól tarthatjuk, és életük megfigyelésével egy rendkívül érdekes csoportot ismerhetünk meg. A könyvskorpió például csaknem mindig lakásban, könyvek lapjai között található, csak kivételesen kerül elő a szabadban fakérgek alól. Az emberi civilizációval terjedt el minden felé. Világosbarna színű. A nemek egymástól alig különböztethetők meg. Rendkívül ügyesen tud hátrafelé szaladni, lapos testével a legki sebb résben is elbújik. Petri-csészében papírlapocskák között sokáig megmaradnak példányai. 5- 10-szeres nagyítású kézinagyítóval jól megfigyelhető mozgása, érdekes párzása, szaporodása.

2. **Törpe álskorpió**(Chciridium muscorum). 1.3 1,4 mm. A legkisebb álskorpió. Kedveli a száraz helyeket, madárfcszkekben, kalitkákban, malmokban, fakereg alatt, csűrökben, istállókban fordul elő. I la néhányat sikerült összeszednünk Petri-csészében. vékony homokréte-gen tartjuk őket. Táplálékuk portetü, levéltetű.

3. **Vörösollójú álskorpió** (Ncobisium crythrodactylum). 2,5 mm. Ol-lóinak megvastagodott része sötétzöld, tapogatólábai vöröses színűek. Az erdők avarjában él, itt akadhatunk reá.

4. **Kétszemü álskorpió**(Roncuslubricus). 2.5 3 mm. Élénk pirosbarna szine van. Erdőkben, avar alatt elég gyakori.

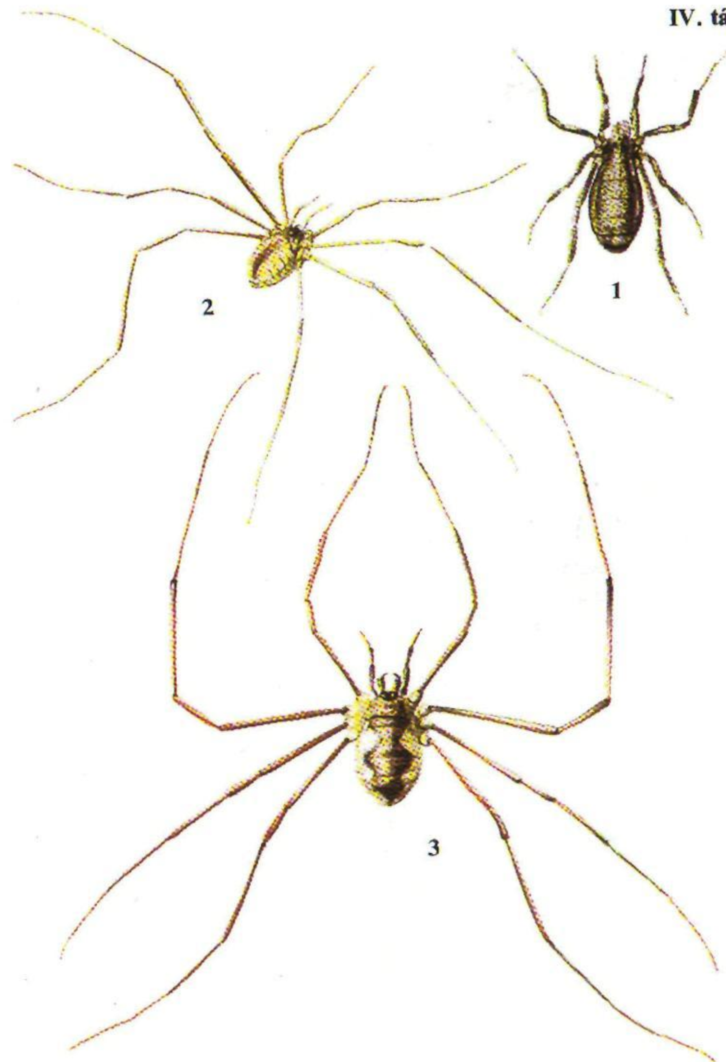

KASZÁSPÓKOK

1. **Laposkaszáspók**(Troguluslricarinatus). 6-7 mm. A kaszáspókok, melyeket a rendszertan önálló csoportként tárgyal, hosszú, gyakran nagyon hosszú lábú pókok. A leszakadt láb hosszú ideig rángatódzik. kaszál. Két szemük a fejtor kiemelkedésén, az ún. szemdombon foglal helyet. Csáprágójuk háromízű, ollós, a hímeké erőteljesebb, mint a nőstényeké. A lábak hossza általában a tcsthossz három-ötszöröse, de vannak fajok, amelyeknek a második járólába eléri a test hosszának tizenötszörösét. Többnyire a talajon élő fajok a rövidebb lábúak, míg a hosszabb lábúak a bokrokon, fákon mászkálnak. Mászáskor nagy segítséget jelent számukra a járólábak lábfejének sokizüségc. Hosszú lábfejízeikkel átkarolják az ágacskákat, gyorsan és biztosan megkapaszkodnak. A lapos kaszáspók lábai aránylag rövidek. Testé-nek színe a frissen fogott állaton alig állapilhaló meg. mert vastag porréteg tapad rá. Ezért nevezik családját sáros kaszáspókoknak. Ha a porréteget eltávolítjuk, előtűnik barna színe. Gyakori állat, kövek, avar alatt könnyen ráakadunk.

2. **Háromszöges kaszáspók** (Platybunus triangularis). 4-6 mm. Igazi hosszú lábú faj. Családját is ezért nevezték cl hosszulábúaknak. Színe világos rozsdabarna. Hátoldalán alig észrevehető rajzolatot találunk. Bokrok, füvek tövében, nedves területeken gyűjthetjük. Jellemző a fajra is. a családra is. hogy a tapogatóláb végize sokkal hosszabb a lábszárénál.

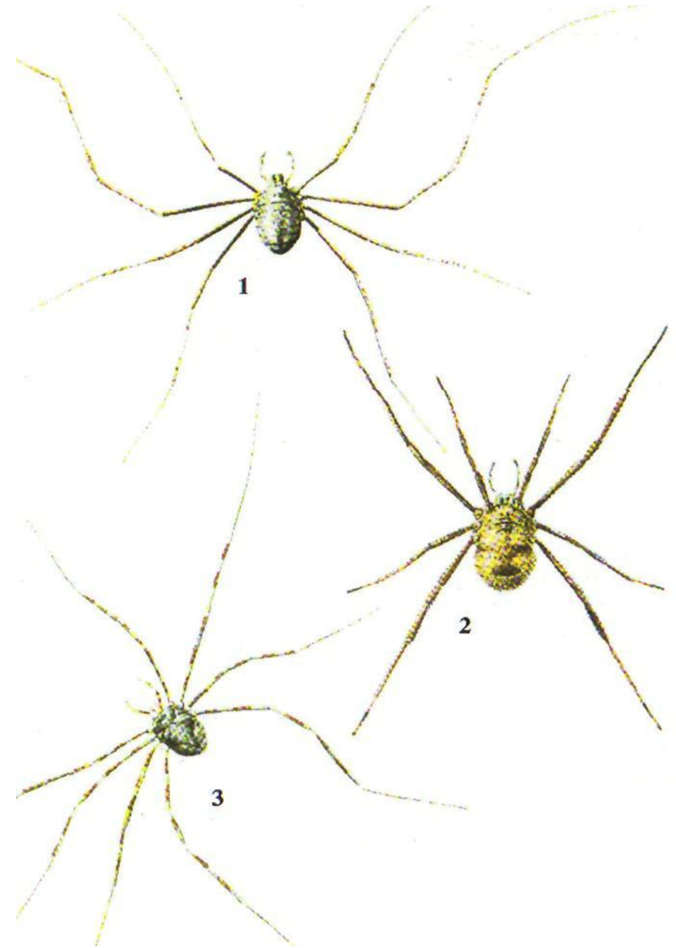
3. **Házi kaszáspók** (Phalangiumopilio). 3.5 9 mm. Színe világossárga, gyakran szürke, hátán néha gyenge rajzolattal. Erdőn, rnezőn és a házak táján egyaránt gyakori.

1. Fali kaszáspók (Opilo **parietinus).** 5-7.7 mm. Többnyire ezt a hosszú lábú pókot ismerjük az elhanyagolt házak, kamrák, istállók faláról. Megtalálható künn a szabadban is sziklafalakon, mély utak lö-szösagyagos falán. A hím világosbarna, a nőstény szürke színű. Utóbbinak a rajzolata a potrohon színesebb, változatosabb. A család tagjai közül ennek a lába a leghosszabb.

2. **Tüskés kaszáspók** (Lacinius horridus).6-l() mm. Öl-tízszeres nagyítóval elöl, a homlokszegcly közepe táján könnyen megtaláljuk jellegzetes, azonos nagyságú három tüskéjét. A fejtor és hát is lüskézell. nagyítónkkal változatosan tüskés, szemcsés kép tárul elénk. Színe szürke vagy gyengén barna, alig észrevehető hátsávval. Erdők, rétek lakója, ahol szép számmal kerül elő.

3. **Ligeti kaszáspók**(Oligolophusagrcstis). 3,5-6 mm. Erdők, bokros területek lakója. Az előző fajjal együtt gyűjthető. A kaszáspókoknak mindig két szemük van. nem úgy. mint a hat- vagy nyolcszemíi pókoknak. A két szem a fej tor kiemelkedésén, a szemdombnak nevezett helyen található. A valódi pókoktól eltérően a potroh szelvényezett. Ez **a** magyarázata annak, hogy a kaszáspókokai a rendszertan önálló csoportba (rendbe) sorolja. Táplálkozásuk változatos. Vannak közöttük növényevő, ragadozó, korhadó anyagokat fogyasztó fajok. Hazánkból kereken 30 fajuk ismeretes.

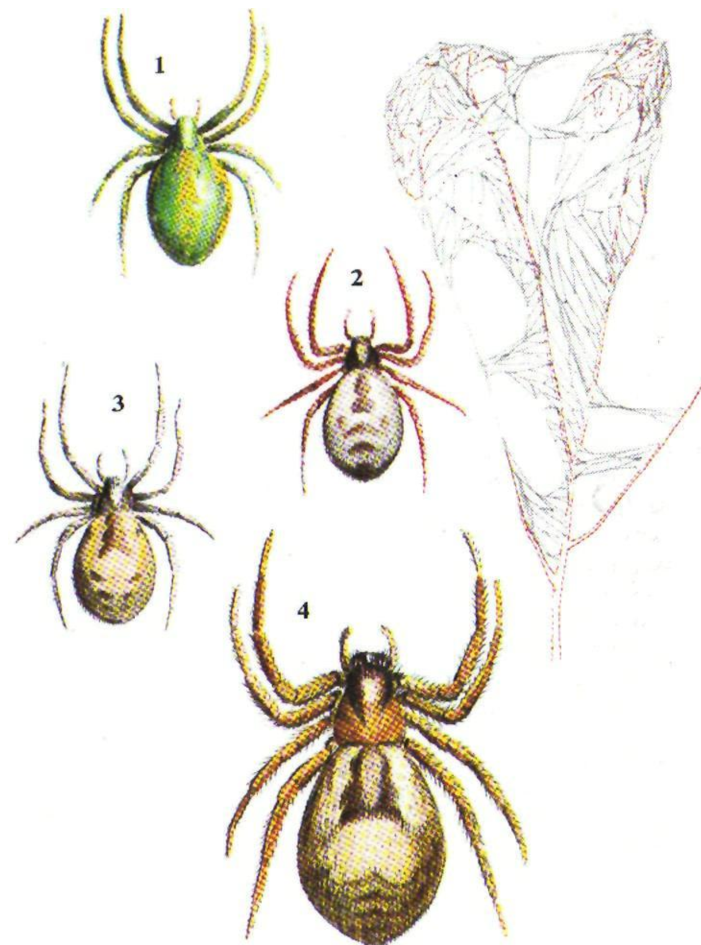
PÓKOK

1. **Zöld hamvaspók** (Dictyna viridissima). 1.4 mm. A hamvaspókok családjának tagjai elég szélsőséges méretűek, a 1/2 mm-től a 7 mm-ig. Többnyire zömökek. Kusza hálót szőnek növényekre, falakra. Némely faj a világosságot, mások a félhomályt, sötétséget kedvelik. A zöld hamvaspók bokrok, fák levelei közé szövi fogóhálóját. Ilyen helyeken keressük.

2. **Nádi hamvaspók** (Dictyna arundinacea). 1,2 1,4 mm. A nádasok, nedves rétek alacsony növényzeten gyűjthető. Potroha barnás, fekete rajzolatokkal. A leggyakoribb fajok közé tartozik. így néhány példánya minden bizonnyal bekerül gyűjtőüvegünkbe.

3. **Városi hamvaspók** (Dictyna civica). 1-1,5 mm. Ha a házak falán itt-ott tekintélyes mennyiségben kormosfekete, a falra lazán, kócosan tapadó foltocskákat pillantunk meg, majdnem bizonyos, hogy a parányi hamvaspókok bűnösek benne. Komoly gondot okoznak, mert elcsúfítják az épületeket. Keresik azt a vegyi anyagot, amely a festékhez keverve elriasztja a pókokat. Az állal megszövi kusza hálóját, amelyre a városok korma, pora napok alatt rárakódik. Szedjük le a foltos falról a hálót, s vele együtt üvegünkbe kerül lakója is. Tekintsük meg nagyítónk alatt rajzolatos potrohát, melynek végén könnyen megkülönböztethető rokonaitól.

4. **Ablakus eretnekpók** (Amaurobius fenestralis). 2,5-4 mm. Sötétséget kedvelő hamvaspók. Különösen a fenyvesekben gyűjthető kövek, fakérgek alatt. A nedvességet is szereti. Ilyen helyeken szövi meg penészszínű fogóhálóját. Nevét a potroha felső részén levő, világos vonallal szegett foltról („ablakról") kapta.

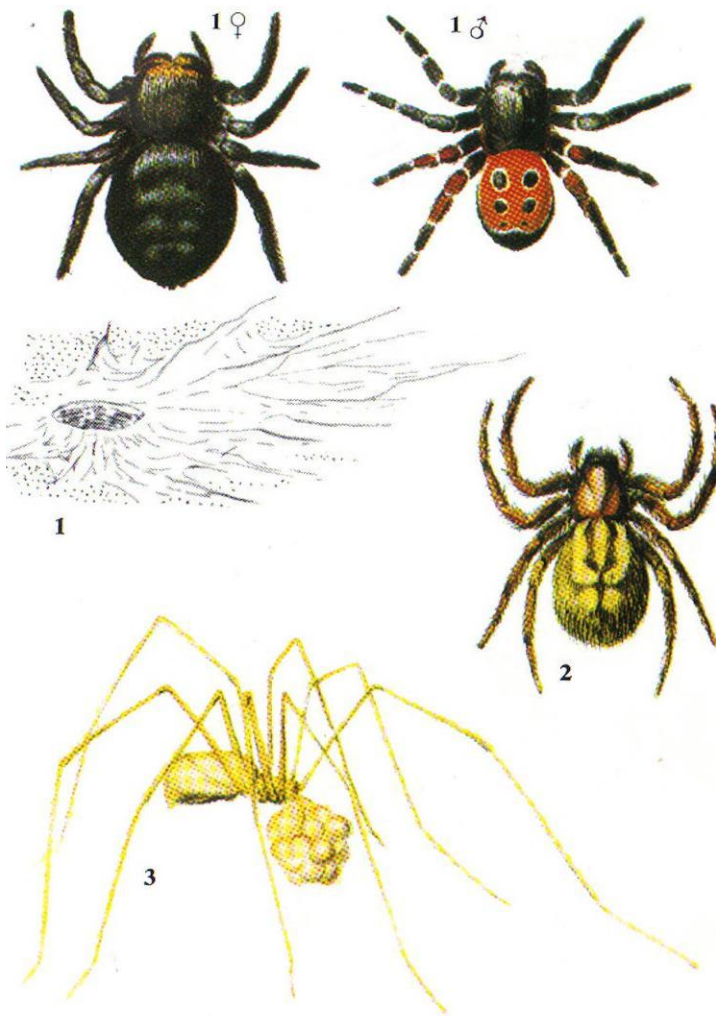

VII. tábla

1. Bikapók(Eresusniger). 5-10 mm. A bikapókok családjának egyetlen hazai tagja. Nem tartozik a gyakori fajok kö/é. A hím potroha tűzvörös. hátán négy fekete pont díszíti, a nőstény potroha koromfekete. A hím jóval kisebb a nősténynél. Nyolc szemük a lejtor elülső részén három sorban foglal helyet. Testük zömök, lábuk vastag. Kis üregekben laknak, melyeket kibélelnek. Napsütötte domboldalon, különösen tavasszal, a fű között keressük.

2. **Nagy eretnekpók** (Amaurobius ferox). 7 mm. Sötélségkedvelő állat, pincékben, erdők kövei alatt található. Koromfekete potrohán feltűnő világos rajzolatot láthatunk. Hálója kusza, penészszín ü.

3. **Kis álkaszáspók** (Pholcus opilionides). 1-1.3 mm. Az álkaszáspókok parányi pókocskák, a kaszáspókra emlékeztető hosszú lábakkal. A lejtoron sötét rajzolat, a fejtor szegélyén elmosódott barnás foltok vannak. Valamennyi álkaszáspók az élőhelyéhez ragaszkodik és hálólakó. Zegzugos hálócskákat készít, s belé bújva lesi áldozatát. A zegzugos hálócska teteje csak kevéssé hálószerű. A hálót erős fonalakból álló kusza szövedék függeszti fel. Házzugokban, kövek alatt, pincékben, barlangbejáratoknál találhatunk rá.

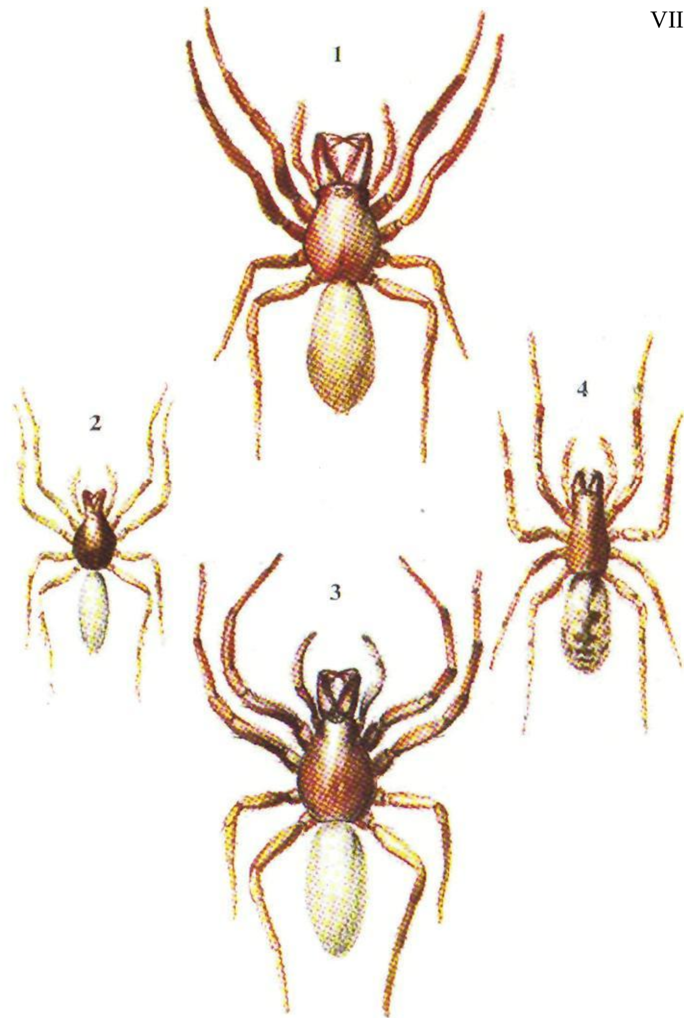

1. Westring fojtopók (Dysdera westnngi). 3-3,7 mm. A közepes nagyságú fojtópókokat felismerhetjük az erős csáprágókról. Az alapízek többnyire ferdén előreirányulnak, s a végükön kis méregkannok vannak. A Dysderinae alcsalád tagjai, mint a mi pókunk is, éjszaka kóborló vadászok, nappal a lakóhelyükül szolgáló szövedékben alszanak. A Westring fojtópók potroha rajzolat nélküli, fejtora és lába gyakran piros színű és finoman ráncolt. Nappal az avar alá, repedésekbe húzódik.

2. Kis rablópók (Harpactes hombergi). 1,7-2 mm. A legkisebb fojtópók. Erdőben a farönkökön, azonkívül mohában és kövek alatt gyűjthető. Fejtora feketésbarna, lába sárga, barnán csíkozott. A többi fojtópókhoz hasonlóan a nőstények szokatlanul erős, pergamenszerű tokot készítenek a peték részére. A kikelés után a kicsik még egy ideig a tokban tartózkodnak, anyjuk itt őrzi őket gondosan.

3. Vörös rablópók (Harpactocratesrubicundus). 3,5 4,5 mm. Fejtora gyengén vöröslő színű. Lába egyenletesen vörös, s a harmadik láb térdízén kis tüskét találunk. Erdők avarjában, kövek alatt él, könnyen ráakadhatunk.

4. Darócpók (Segestria senoculata). 3-3,7 mm. A fojtópókok családjának egyetlen olyan tagja, amely fogóhálót készít. Hálója csőszerű. Többnyire sziklarepedésekben, farepedésekben szövi meg érdekes formájú hálóját, melynek kürlszerűen kitáguló nyílásában akadnak meg a táplálékul szolgáló rovarok. Az állat potroha szürkés színű, közepén kerek, barnásfehér foltsorral.

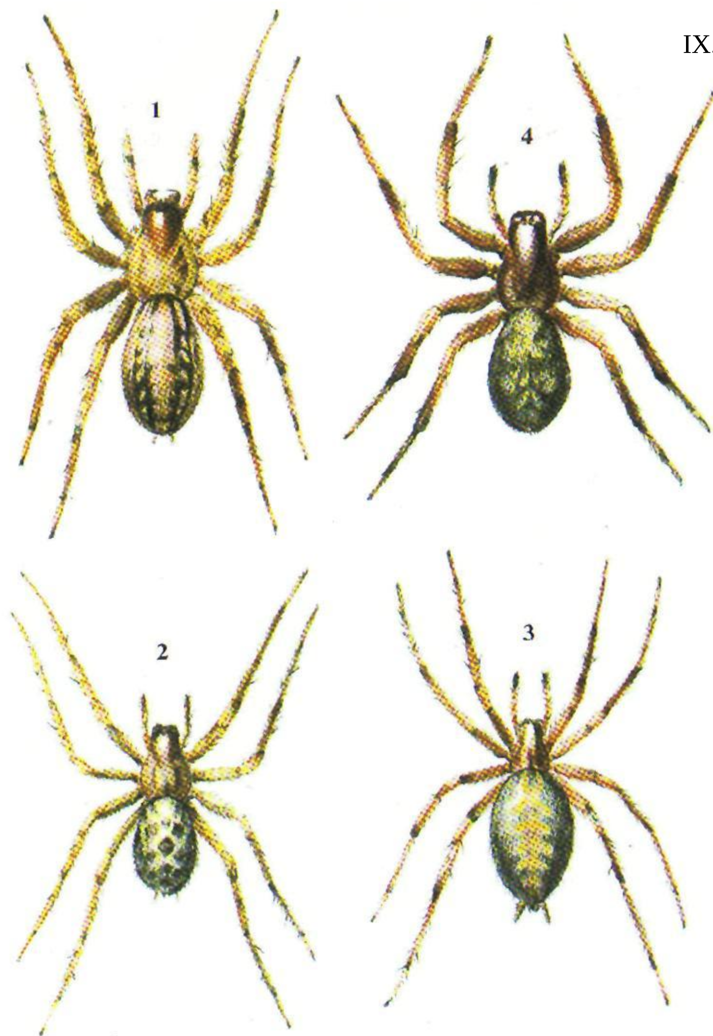
1. **Hegyi zugpók** (Tcgenaria fcrruginea). 4,8-7 mm. A zugpókok többségét azonnal felismerhetjük az aránylag hosszú lábakról, s hogy vízszintes helyzetű mennyezethálójuknak a közepén vagy az egyik oldalán tölcsérszerü. alul nyitott szövedéket látunk. Hálójukhoz ragaszkodnak, többnyire a tölcsérben találjuk őket. Ha a pók hálójába zsákmány akad, villámgyorsan rárohan, végez vele, majd visszatér a tölcsérbe. Érdekes, hogy az állatok akkor is visszatalálnak a tölcsér nyílásához, ha megvakítják őket. A hegyi zugpók közepes nagyságú állat. Potroha rőt színű, közepén hosszanti világos vonal húzódik. Ennek két oldalán hosszúkás, gyöngysorszeríí sávokat látunk, melyek a potrohszélig vékony vonalakban folytatódnak. Barlangok bejáratánál, kőfalrepcdésekben, házakban, pincékben könnyen rátalálhatunk.

2. **Házi zugpók** (Tegenaria domestiea). 3-5 mm. A polroh szürke, rajta sötét foltokkal. Lakásokban, házak környékén található. (Régebbi, öreg épületekre, elhanyagolt falzugokra gondolunk, bár a tapasztalat azt mutatja, hogy meglepően rövid idő alatt tudnak az újonnan épült házakban megjelenni.) Nagyon jó gyűjtőhelyek Budapest peremkerületei, vidéken úgyszólván minden település.

3. **Illó tölcsérpók** (Agalena labyrinthica). 4,8-5.7 mm. Potroha szürkésbarna, kettős sárga, zegzugos sávval. Fű közé. bokrokra szövi nagyméretű, vastag tölcsérhálóját. Gyakori, könnyen gyűjthető faj.

4. **Bányászpók** (Coelotcsatropos). 4-5,6 mm. Cső alakú hálóját kövek alatt vagy az avarban építi meg. Lábai aránylag rövidek, potroha sárgásbarna, a középsáv sötétszürke. A sávon kívül apróbb pontokat is megfigyelhetünk a potrohháton. Gyakori faj.

IX. tábla

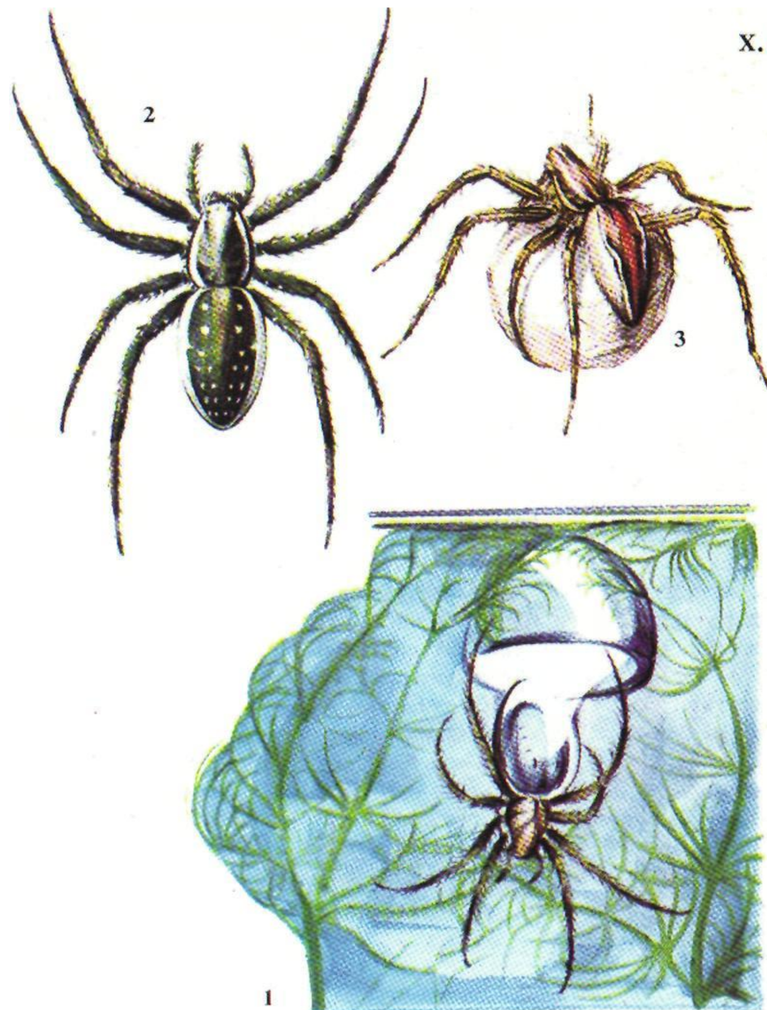

1. **Búvárpók** (Argyroneta aquatica). 4,4-5,2 mm. Nemcsak az un. zugpókok, hanem az összes hazai pók között a legérdekesebbek egyike. Az egyetlen vízben élő pókfajunk. Sűrű. finom levelű növényekben gazdag akváriumban hónapokon át tanulmányozható bizarr élete. A búvárpók teste egyszínű, szürkésbarna. Finom, kettős szőrzete (a felső réteg alatt piheszőrökel találunk) lábán, testén lehetővé teszi, hogy a víz felszínéről levegöbuborékokat vigyen a víz alá. Ilyenkor a kisállat fénylőn,ezüstösen csillog. A buborékokat ..ezüstszálakból" szőtt búvárharangban gyűjti össze. A harangot a növényekhez erősíti. Ebbe rakja petéit, ebben kelnek ki kicsinyei. Mérge különösen veszélyes! Viszont életformája és ritka volta miatt kivételesen kerül csak emberközelbe, nem támadó alkatú, így harapása is rendkívül ritka. Csendes, tiszta, vízinövényekben dús állóvizek lakója, ahol a növények közül sűrű szövésű, merített hálóval foghatjuk ki.

2. **Szegélyes vidrapók** (Dolomedes fimbriatus). 6 9 mm. A csodáspókok családjába tartozik, melynek mindössze három faja él hazánkban. Fejtora sötélbarnás, két fehér sávval. Hasonló színű a potroha. s ezen is megtaláljuk a két fehér sávot. A hasoldal kissé sötétebb, s négy sárga sáv díszíti. Ligeterdőkben. lápcrdőkbcn, vízpartokon gyakori, a növények ágai között lelhetünk rájuk. Fogóhálót nem készítenek, nappal bolyongás közben kapják el zsákmányukat.

3. **Csodáspók** (Fisaura mirabilis). 4-5,5 mm. Növényeken tartózkodik, de ne hálóban keressük, mert hálót nem sző; akárcsak közeli rokona, a szegélyes vidrapók. barangolva fogja el áldozatát. Nevét nagyon szép színezetéért kapta. Különösen a himek rajzolatosak. Potrohúk az élénkvöröstöl a barnássárgáig színezett, két oldalon kettős sorban bársonyfekete foltokkal. Lába meglehetősen hosszú.

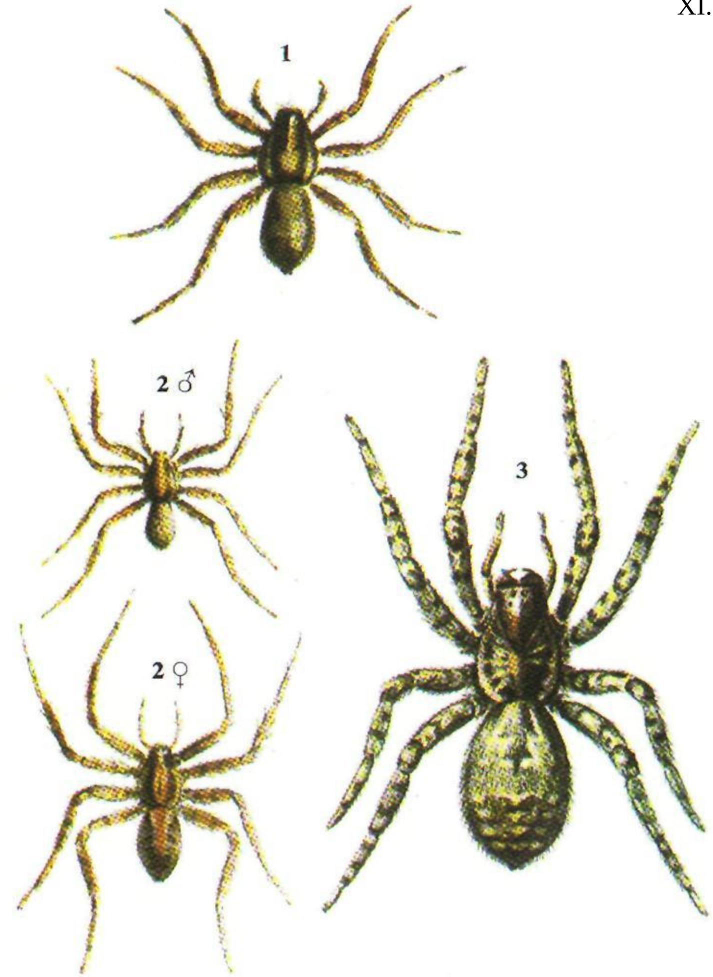
X. tábla

1. Parti farkaspók (Pardosa amcntata). 2,8-3,3 mm. A farkaspókok gyorslábú, szőrözött, mozgékony állatok. Fogóhálót nem készítenek, áldozatukat gyors támadással ejtik cl. Némely faj függőlegesen kiásott lyukakban lakik. Petetokjukat potrohúk végére akasztva hordják magukkal. A fiatalok egy ideig - rendszerint az első vedlésig . a skorpiókhoz hasonlóan, az anyjuk hátán tartózkodnak. Nem könnyű a pontos meghatározásuk, a nagyobb méretűeket azonban könnyen felismerhetjük. A parti farkaspók lejtora feketésbarna, középen világos, hosszúkás folttal, oldalán fehér szegéllyel. A potroh feketésbarna. A lábai barnák, feketén tarkítottak. Nedves réteken, vizek partján gyűjthető.

2. Gyászos farkaspók (Pardosa lugubris). 2,5-3 mm. Fejtora feketésbarnás, középen ezüstszínű, széles szőrös sávval. A potroh és a lábak barnák. Az erdő avarjában található.

3. Szongáriai cselőpók (Lycosa singoriensis). 12-15,5 mm. Hazánk legnagyobb pókja. Az állatkerti viváriumban hosszú ideig élt egy nőstény, amelynek teljes hosszmérete (fejtor és potroh együtt) 42 mm volt, csak maga a fejtor 15 mm hosszú volt. Erősen szőrözött teste, megjelenése vetekedett a kisebb trópusi madárpókokéval. Az erősen szőrözött pók barnásfeketén tarka, a lábak térde és a lábszárak vége alul fekete. A hozzá nagyon hasonló *pokoli cselőpókmk* a lába a térd alatt sárga. Fogságban hosszú ideig megmarad. Léggyel, lisztkukaccal etetjük. Homokos, szikes alföldi vidékeken spárga végérc erősített szurokgolyóval csalható ki 30-40 cm mely. függőleges lyukból. A pók dühödten belekapaszkodik a golyóba, s lassan, óvatosan ki lehet húzni a lyukából, de vízzel is ki lehet önteni. Az anyapók a lyukból napozni felhozza a hátán ülő kicsinyeket.

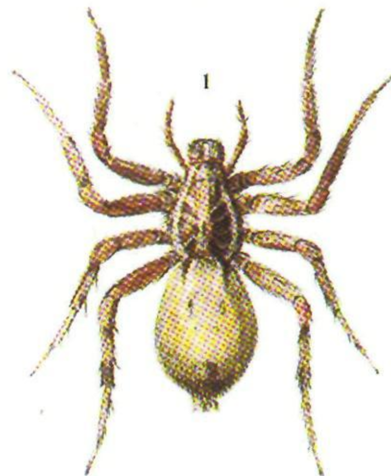

1. **Réti farkaspók** (Lycosa radiata). 6 12 mm. A nagyméretű farkaspókok egyike. Fejtora szürkésbarna, világos szegély- és középsávval. A polroh hátoldala világos szürkésbarna, elöl sötét szegélyű lándzsafolttal, amely mögött sötét, elmosódott foltok láthatók. Hasoldala fekete. A négy lábszár töve és vége feketés, a lábak barnák. Száraz réteken, erdők szélén akadhatunk rá.

2. **Földi farkaspók** (Trochosa terricola). 3.7-5 mm. A potroh színe vörösesbarna, a hátat szabálytalan sötét foltok fedik. Erdős, ligetes területek lakója, földön, földközelben gyűjthető.

3. **Lándzsás farkaspók** (Alopeeosa trabalis). 3-5,1 mm. A kisebb termetű farkaspókok közé tartozik. Mellpajzsa barna, közepén világos folttal. A potroh barna. Hátoldalán fehér szegélyű, lándzsaszerü foltot találunk. Ennek a foltnak szegélye fehér sávként folytatódik. Erdős, ligetes területeken nem nehéz rátalálni.

4. **Kalózpók** (Piratapiraticus). 3-3,8 mm. A kistermetű farkaspókokhoz tartozik. Fejtorán oldalsávokat, potrohán fehér, lándzsaszerü foltot találunk, fehér pontok sora között. Vízpartok, lápok lakója. A farkaspók féléknek ez az. érdekes csoportja különös életmódot folytat. A viz felszínén futkározik, de veszélyt érezve lebukik a víz alá. A növények közé kisebb csöveket szőhet, amelyeknek gyakran több kijáratuk van. Mivel gyakran bukik a víz alá. ne tévesszük össze őket az egyetlen víz alatt élő pókunkkal, a búvárpókkal, bár annak rajzolata, alakja teljesen eltér emeztől. A *halászpók* jól felismerhető a szemek elhelyezkedése alapján is. Nyolc szemük három harántirányú sorban ül: első sorban négy kicsi, a második és harmadik sorban kétkét nagyobb szem van.

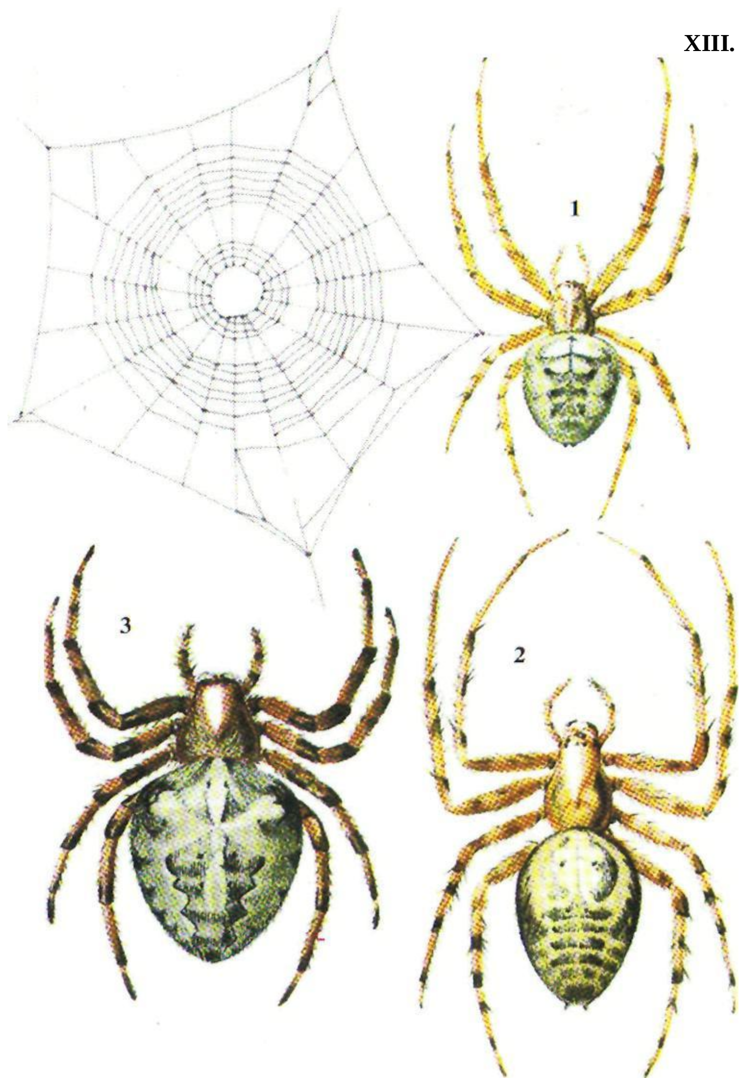

1. Gyűrűs keresztespók (Méta scgmcntata). 3—3,5 mm. A keresztespókokat mindenki ismeri remekbe szőtt kerek hálójukról. Változatos méretű és alakú állatok. Lábuk viszonylag hosszú, tüskézetük erőteljes. Nyolc szemük van. Kerekre szőtt hálóikban többnyire a háló közepén vagy ún. vezérfonal végén ülnek, és lesik zsákmányukat. A háló közepének sürü szövésű központi körc az ún. köldök, melyet kisebb szélességű erősítő övezet vesz körül. Ezt követi kifelé a fogó övezet, melynek szálai a kerctfonalak. Ezeket a kcrctionalakat a pók **a** *rádiusz*- vagy *küllö/onalakra* ragasztja rá, mig az egész hálót a lakhoz, bokrokhoz erősített erős ragaszlófonalakkal feszíti ki. A hálóépítésnél az egymástól néha több méterre eső fatörzset természetcsen nem a földön sétálva ívelik át, hanem fonalat engedve a szélre bízzák magukat. A nőstények tojásaikat laza szövésű tokba (kokon-ba) zárják. Hazánkban közel száz fajuk él. A kercsztespókok Méta genusára jellemző az előrenyúló, hosszú állkapocs, mely eléri a szélességének kétszeresét. A gyűrűs keresztespók potrohának színe a világossárgától a barnásszürkéig terjedhet. A rajzolat -a kercsztespókok többségére annyira jellemző ..címerrajz"' -elmosódott rajta. Bokrokon találunk hálójára, mindenfelé gyűjthető.

2. Barlangi keresztespók(Méta menardi). 4.5-7 mm. Potroha világosbarna, sárga, barna vagy fekete foltokból álló rajzolattal, s ezek a foltok többnyire összefolynak. Barlangokban, főleg a bejárati részen elég gyakori.

3. **Hamvas keresztespók** (Araneus circe). 5-8 mm. Hamvas potroha gyengén zöldes színezetű. Cimerrajzolatának széle hullámos, a potroh felső széle (ún. vállcsúcsai) között fehér foltot találunk. Fogóhálója tekintélyes nagyságú. Erdei utakon találunk rá a fák. bokrok között.

XIII. tábla

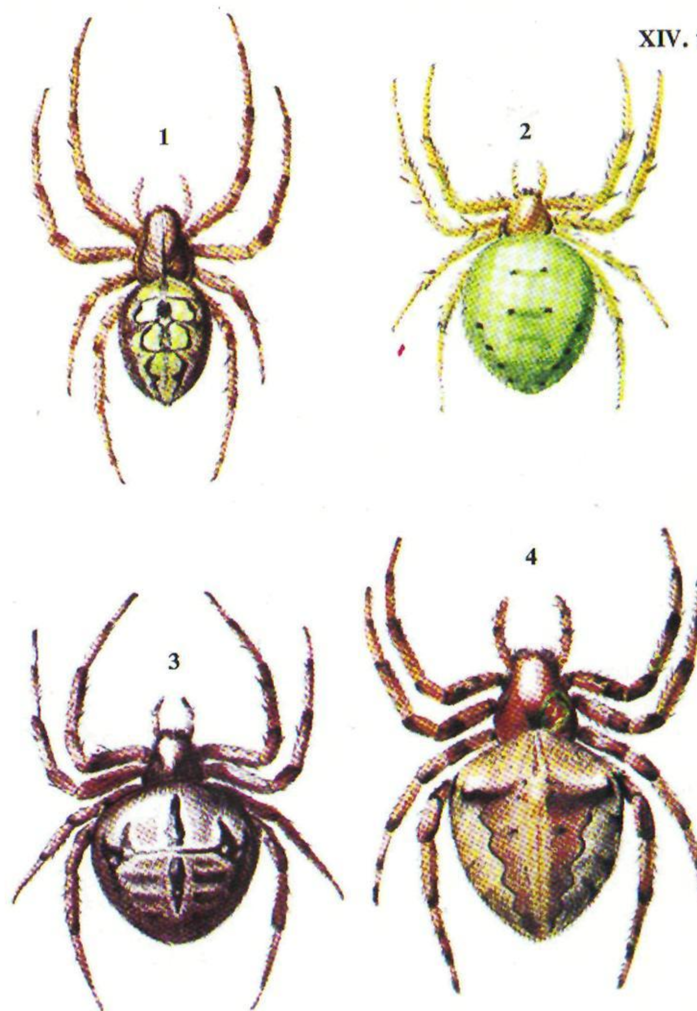
1. **Kökény-keresztespók**(Araneusadiantus). 2 -3 mm. Potroha sárgás- vagy zöldesfehér. A címerrajzolat keskeny, fekete, erősen karéjos vonal. Erdő szélén, bokrokon, réteken, füves helyeken gyakran megtalálható.

2. **Zöld keresztespók** (Araneiiscucurbitinus). 2,5 mm. A potroh zöld. gyengén rózsaszínes árnyalattal. Címerrajzolata elmosódott, középen 2 3 pár fekete ponttal. Meglepően kis méretű hálóját a lak és bokrok levelei közé szövi.

3. **Szeles keresztespók** (Araneus redii). 2,5-3 mm. Potrohát barna, bársonyos szőrzet takarja. A polroh hátán a kettős kereszthez hasonló hármas keresztet látunk. Ennek a hármas keresztnek középső, függőleges vonala bársonyfekete, a keresztvonalak világosak. Némelyikükön a hármas kereszt első harántvonala erőteljesebb, világosabb, és kiterjed a potroh egész szélességére. Gyakori faj, alacsony növényeken, kiszáradt szárakon, kórókon könnyen megtalálható.

4. **Vállas keresztespók** (Araneus angulalus). 5-7 mm. Gyakoribb az előzőnél. Fák közé szövi erős és hatalmas hálóját, mely néha még a szélesebb erdei utakat is átíveli. A háló képes a nagyobb méretű rovarokat, például fecskefarkú lepkét, zöld lombszöcskét is elejteni. Átmérője 70 cm körüli, s igen sokszor egymástól nyolc-tíz méterre álló fák közé feszíti ki. Nemegyszer a háló két felfüggesztési pontja között olyan akadályokat látunk, amelyeken keresztül a pók semmiképpen se vergődhetett át amúgy gyalogszerrel. Már a megelőző oldalon jeleztük, hogy a pók ilyenkor a szélre bízza magát, nem kevésbé a szerencsés véletlenre, míg a levegőben oda nem sodródik valamely fához, ághoz, s máris megkapaszkodik, folytatódhat a munka. A vállas kercsztespók címerrajza hegyes, zegzugos vonal. Nem sokat kell keresgélnünk, az úton arcunkba csapódó háló figyelmeztet jelenlétére.

XIV. tábla

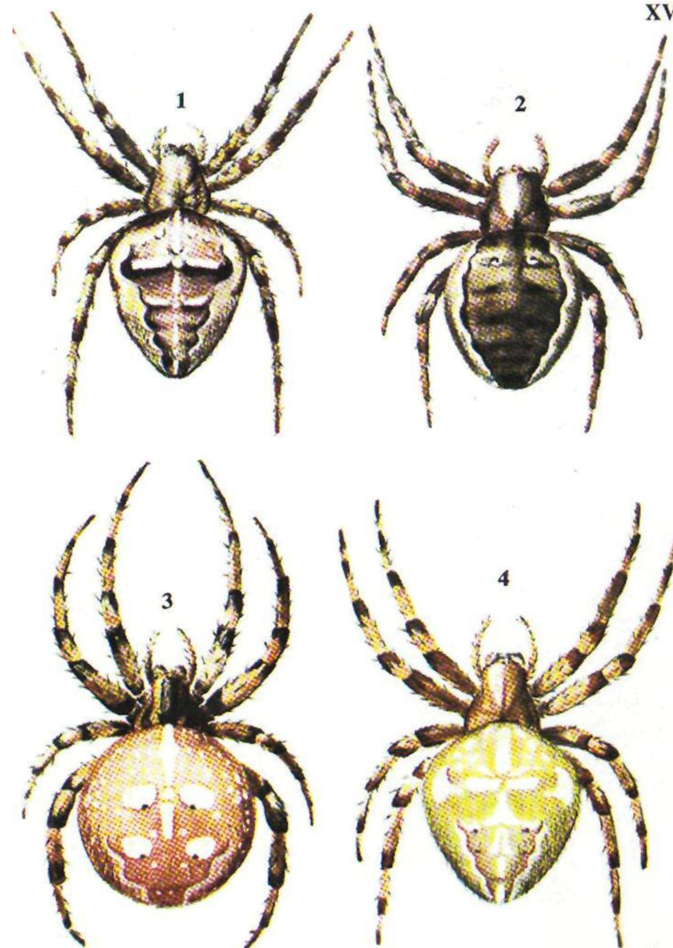
1. Koronás keresztcspók (Araneus diadematus). 6 8 mm. Nos. ez a pók az. amelynek rajzával, fényképével oly gyakran találkozunk a könyvekben. Tekintélyes potrohával együtt eléri a másfél centimétert. Potroha változatos színű, a fehéressárgától a sötét lilásbarnáig terjedhet. A háton a legjellegzetesebb az a fehér, kereszt alakú foltsor, melyről az egész családot elnevezték. Bokrok, fák között, nemegyszer az ereszek alatt találunk rá pompás hálójára, melyet csodálatos technikai készséggel készít el.

2. Rés-keresztespók (Araneus umbraticus). 3,5 5.5 mm. A potroh hála fényes, feketésbarna színű. Cimcrrajza fekete, csak az elmosódott szegély világos. Három pár bemélyedés teszi még változatosabbá a potroh rajzolatát. Fakérgekbc. deszkarepedésekbe húzódik.

3. Négyes keresztespók (Araneus quadratus). 5 6.5 mm. A potroh itt is nagyon változatos színű. Az almazöldtől a világosbarnáig terjedhet. A potrohon négy nagyobb, világos foltot, több apró és két nagyobb vállfollot találunk. Ezek a foltok is változatosak, a legkülönbözőbb alakzatokat vehetik fel. Pókunk bokrokon gyűjthető. Csipesszel nem ajánlatos megfogni, könnyen megsérülhet, lába leszakadhat.

4. Márványos keresztespók (Araneus marmorcus). 4-6 mm. A potroh felső oldala változatos szinü a világos zöldcssárgától a barnáig. A hasoldal fekete. Címerrajza fehérrel szegélyezett, középen kettős keresztre emlékeztető rajzolattal. Bokrokon, ligeterdőkben, nedves, lápos területeken található.

XV. tábla

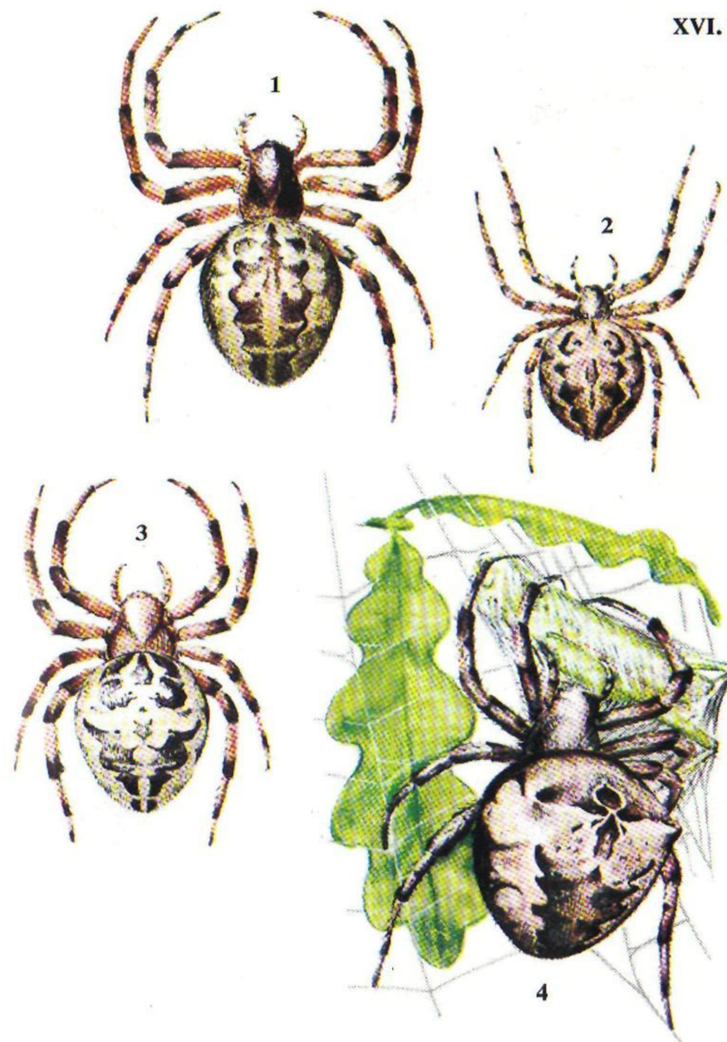

1. **Hídi keresztespók**(Araneusixobolus). 4 5,5 mm. Neve onnan ered. hogy ez a pók is szívesen tartózkodik a kis fahidak kartáján, a hiddeszkák repedéseiben, de kunyhók, ereszek réseiben is. Akár a következő faj, ez is jellegzetes tartózkodási helyéről kapta magyar nevét. A potroh hátoldala fénytelen. Rajta hullámos szegéllyel összekötött sötétbarna ibitpárokat találunk. A eombtő világos színű, a hasoldal feketén pontozott.

2. **Erdőszéli keresztespók** (Araneus oeellatus). 3- 4 mm. Az erdőszéleken és az erdők mellé épült házak táján találjuk meg leginkább, rendszerint az épületek hasadékaiba húzódva. Potrohának hátoldala fénytelen. Rajzolata erősen hasonlít az előzőéhez, a combok töve nem pontozott,

3. **Nádi keresztespók** (Araneus eornutus). 3,4-5 mm. A vízparti növényeken, nádasokban nagyon gyakori faj. A potroh hátán látható rajzolata középen kettéosztott. A pompás rajzolat stilizált virágokra. népihímzés-motívumokra emlékeztet. (Az alsó rajzolatot akár tulipán vagy liliom formának is nézhetjük.) A nádi keresztespók aránylag nem nagy hálóját gyakran erősíti nádcsomókra és bozótokra, melyeket néhány méter széles víztükör választ cl egymástól. Ilyen helyeken semmiképpen nem gyalogolhatott át a vizén a hálóját készítő pókocska, csakis a szelet vehette segítségül.

4. **Óriás-keresztespók** (Araneus grossus). 6-9 mm. A potroh világos sárgásbarna, a címerrajzolat barna. A potroh elülső szegélyén, a vállcsúcsok között O alakú, sárga, élesen határolt rajzolatot találunk, melyből hátrafelé sárga színű erccskék indulnak ki. A ritka fajok közé tartozik. Déli hegyoldalakon, bokorerdőkben találhatunk rá.

1. **Horgas keresztespók** (Singa hamata). 1,8-2,8 mm. Potroha vörösbarna, hátoldalán három, tompaszögben futó fehér sávot látunk. A közöttük látható fekete foltok nem egységesek, a harántvonalak foltokra szaggatják. Nedves réteken, vízparti növényeken gyakori.

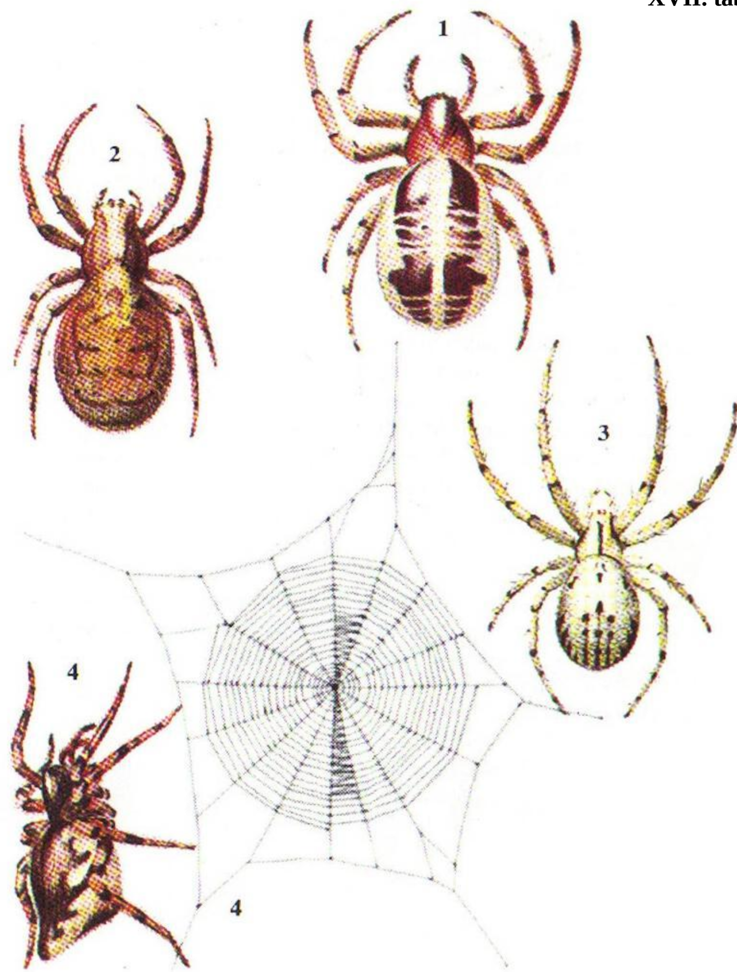
2. **Pajzsos keresztespók** (Cercidia prominens). 1,7 2,3 mm. Potroha meglepően kemény, szine barna, középen szaggatott aranysárga sávval. Erdőszéli bokrokon gyűjthető. A bokrok alján keressük inkább. A hím gyakran csaknem teljesen fekete színű.

3. **Réti keresztespók** (Mangora acalypha). 1,5 1,8 mm. A potroh sárgásfehér vagy zöldes, három szaggatott hátoldali és ívszerűen haladó oldalsávval. Ezek az oldalsávok fekete színűek. Bokrokon, magas füveken gyakori.

4. **Csúcsos keresztespók** (Cyclosa conica). 2-3 mm. Nagyon érdekes és jellemző meghatározó bélyege, hogy a potroh hátsó, háti része kúp alakúan átnyúlik a fonószemölcsökön. Változatos színű állat, sárga, pasztellbarna vagy szürke címerrajzzal. Erdőkben, bokrokon található.

Nem minden keresztcspók hálója azonos felépítésű, a fajok szerint a legkülönbözőbb kombinációk lehetnek. Egyesek meghatározott növényhez ragaszkodnak, más fajok hálója jellegzetesen függőleges, ismét másoké vízszintes. Számos fajuk a földtől mindig azonos magasságra szövi meg a hálóját. Vannak, amelyek nappal, mások éjjel szövik hálóikat. Az egy fajhoz tartozó pókok hálója azonban megközelítően azonos. Érdemes megfigyelni: ha például egy koronás kereszlespókol kiemelünk hálójából, és egy másik koronás kiresztespókol teszünk a helyébe (csakis azonos faj lehel!), az új pók szívesen elfogadja a hálót, s rögtön használni kezdi.

XVII. tábla

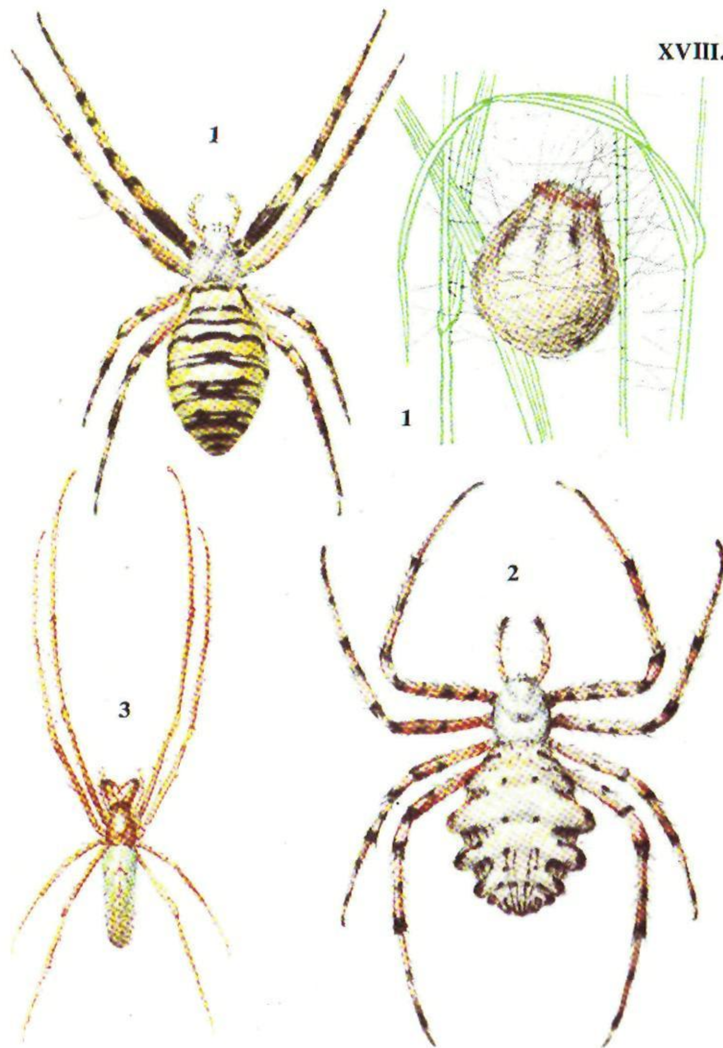

1. Darázspók (Argiopc bruennichi). 2.8 7,5 mm. A darázspók rendszcrtanilag a kcrcsztespókok családjának tagja, de hiába keressük rajta a jellegzetes keresztrajzolatot. A rokonságot a pompás háló bizonyítja. A darázspók valóban a kerekháló-s/övés mestere! Potro-ha. mint mondottuk, rokonaiétól teljesen eltérő. Balról jobbra haladó hosszúkás, egymást váltó fekete és sárga csíkokat látunk rajta. A legszebb pókok egyike! A hím és nőstény között nagy méretbeli különbség van. Míg a hím alig éri cl a 3 mm-t. a nőslény tejtorának mérete 6.5 7,5 mm közöli váltakozik. A potroh is sokkal teltebb, feltűnőbb. Alacsony bokrokon, különösen tópartokon szövi hálóját.

2. Karéjos keresztespók (Argiope lobata). 7-17 mm. A sokkal nagyobb nőstény potroha sárgásfehér, oldala karéjos, a mindössze 7 mm-es hímnek potroha hosszúra nyúlt, és téglalap alakú, színe zöldes vagy sárgásfehér. Meglehetősen ritka alföldi faj.

A kercsztcspókfajok bemutatása után még egy egyszerű berendezést ajánlunk ennek az érdekes családnak a megfigyelésére, amelyben hónapokig tarthatjuk a/ állatot. Ujjnyi vagy valamivel vastagabb szétágazó faág kell. a két „terpcszállású" ág vége egymástól legalább 50 60 cm távol legyen. Az ágat kb. 10 x 20 cm-es deszka közepébe fúrt lyukba erősítjük, s egy vízzel megtöltött tepsibe vagy lábasba állítjuk. A deszkái nagyobb kővel nyomatjuk le, hogy ne úszkáljon a vízen. Elfogott keresztespókunkat a faágra telepítjük. Mivel a vízbe nem hajlandó bemenni, elfogadja új otthonát, remek hálót sző. Legyekkel etessük.

3. Közönséges állaspók (Tetragnatha extensa). 2.5 3 mm. Vízparti növényeken könnyen a ke/ünkbe kerül. Potroha barnás vagy sárgás zöld, barna rajzolatokkal. Lába gyürűzctlen. szemben a rokon fajjal.

1. **Közönséges fogaspók** (Pachygnatha listeri). 2 mm. Zömök termete van, erőteljes potrohrajzolattal. A rajzolat szürkésbarna, a fejtor barnásfekete. Alacsony növényzet között, a talajszinten található.

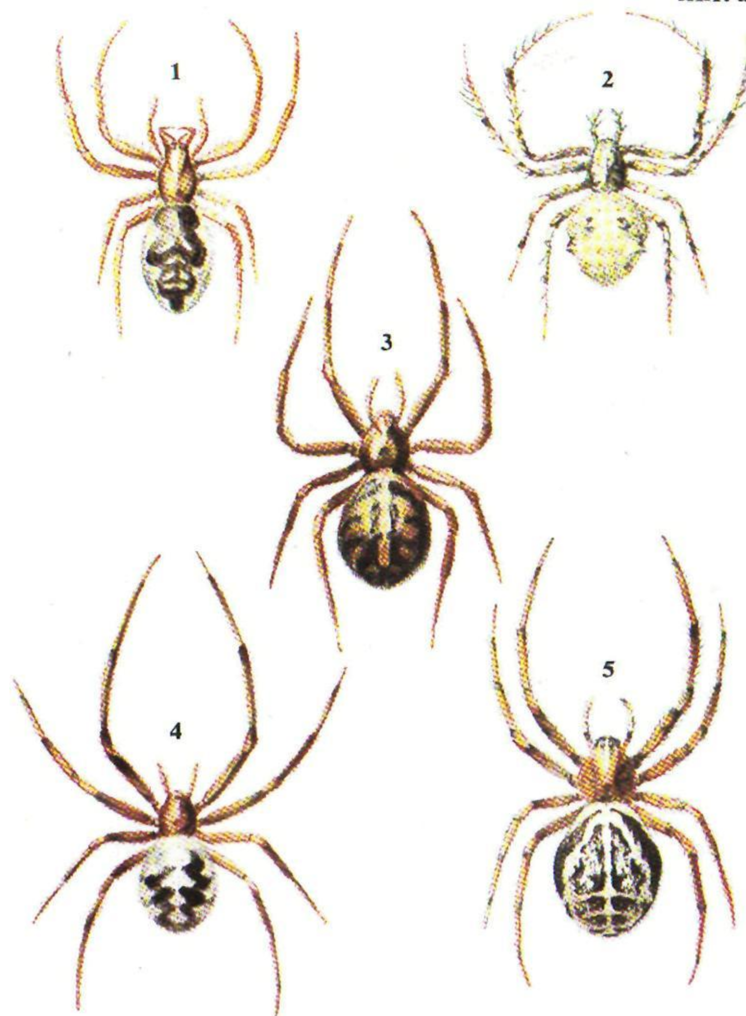
2. **Nagy bütyköspók** (Ero aphana). 1.5 1,7 mm. A család többi tagja még kisebb, ezekhez képest kapta a nagy jelzőt. A bütyköspókok a hozzájuk nagyon hasonló törpepókoktól a potrohúk hátoldalán lévő két vagy négy kis bütyök miatt jól megkülönböztethetők. A nagy bütyköspók mellpajzsa barna, T alakú világos rajzolattal. Erdőkben kövek, avar alatt található.

3. **Kétpettyes faggyúpók** (Stcatoda bipunctata). 2-2,5 mm. Faggyúpókjaink a törpepókok családjának tagjai. Az ember környezetében élnek. 0,6-3,5 mm nagyságú állatok. Kusza, ún. hurokhálót készítenek. A kétpettyes faggyúpóknak elülső középszemei sokkal nagyobbak, mint az oldalszemek. Az állat csokoládébarna szinü. Potrohán 2 3 egy sorban álló fehér foltot találunk, vagy - különösen a nőstényeknél -a foltok eltűnnek, a potroh közepe kissé világosabb, mint az alapszin. Lakásokban, epületek körül találkozunk vele.

4. **Háromszöges faggyúpók** (Teutana triangulosa). 2-2,5 mm. A hátsó szemsor közel áll egymáshoz, az oldalszemek pedig majdnem érintik egymást. A potroh sötétbarna, középsávját és oldalát háromszög alakú fehér foltok díszítik.

5. **Közönséges faggyúpók** (Teutana castanea). 2,3 2,8 mm. Szürkésbarna színű alapon szegélyezett, középen hullámosan sárgásfehér sávok láthatók. A hátsó szemsor szintén közel áll egymáshoz, az oldalszemek szinte érintik egymást.

XIX. tábla

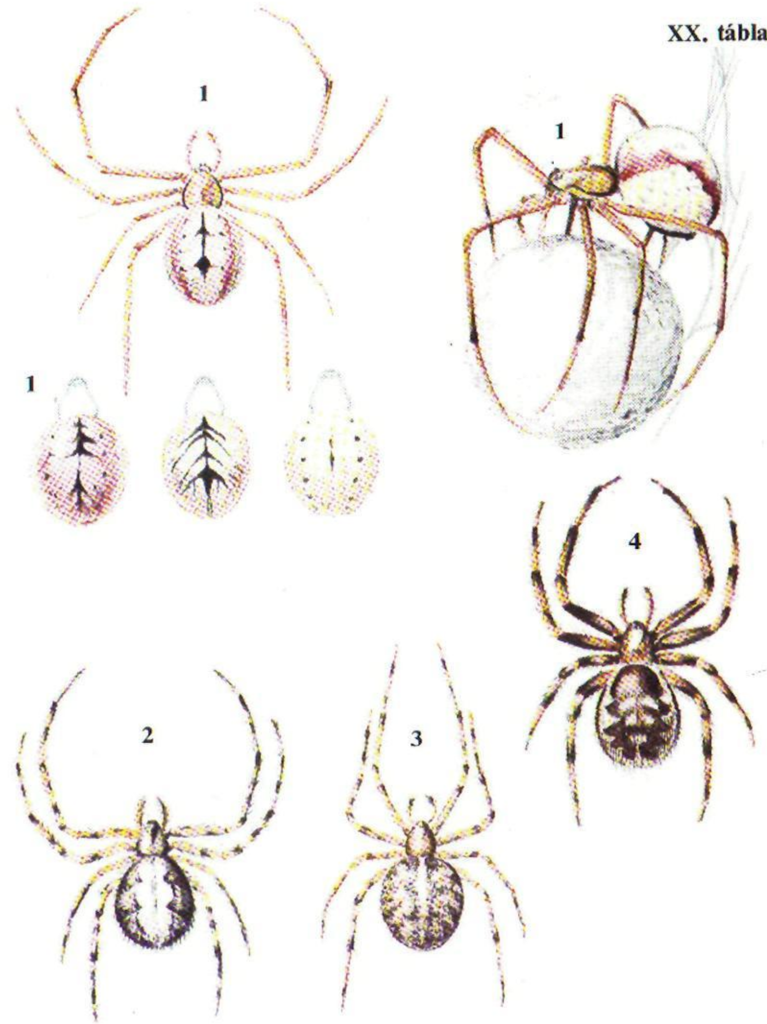

1. **Vonalas törpepók** (Theridiumovatum). 1,9-2,2 mm. A törpepókok többnyire gömbölyded, ritkábban hengeres potrohú pókok. Aránylag hosszú és gyenge lábúak. Többségük növényeken tartózkodik, egyesek az avarban, másoka lakások zugaiban. Petéiket őrzik. A törpepókoknak hazánkban 60 fajuk él. a hold fajokban leggazdagabb pókcsaládjai közé sorolhatjuk. Egyesek kifejezetten az emberi civilizáció nyomába szegődtek, s világszerte elterjedtek. (Például az üvegházi törpepók.) Valamennyi fajt jellemzi a hátulsó lábak alsó ízein lévő fésű. A fésű hat vagy tíz merev, enyhén hajlott és többnyire fogazott serléből áll. A sertefésüből a törpepókok ragasztóanyagot löknek áldozatukra, s az harcképtelenné válik. Ebbe a családba tartoznak a hírhedt, félelmetes mérgü Latrodcctusnem fajai, melyekből hazánkban szerencsére egyetlen faj sem él (lásd a XXVIII. táblát). A vonalas törpepók hengeres potrohú, színe sárgásfehér, 6-6 vagy 8-8 fekete pettyel. Ez a rajzolat nagyon változatos lehet, a pettyek el is tűnhetnek. Lehet a potroh teljesen rózsaszín, rajta sárgás csíkokkal. Erdőkben, réteken a növényzeten gyakori.

2. **Fűrészes törpepók** (Theridium dcnticulatum). 1-1,4 mm. Nevét onnan kapta, hogy a parányi póknak szürke potrohán hófehér, fűrészfogas szélű sávot látunk. Házak közelében, sziklás helyeken, a sziklák falain gyűjthető.

3. **Üvegházi törpepók** (Theridium tepidariorum). 1.7 -2 mm. Nemcsak üvegházakban, mint neve jelzi, hanem a lakások különböző zugaiban is megtalálható. Potroha szürkésbarna, rajta elmosódott fekete foltokkal. A potroh oldalán fekete pontozást találunk.

4. **Koszorús törpepók** (Lithvphantcs carolatus = L. albomaculatus). 1,6-2,3 mm. A potroh feketésbarna, potrohszegélye és foltjai fehérek. Réteken, legelökön, kövek alján gyűjthető, a föld repedéseiben, nemegyszer a megszáradt tehéntrágyán.

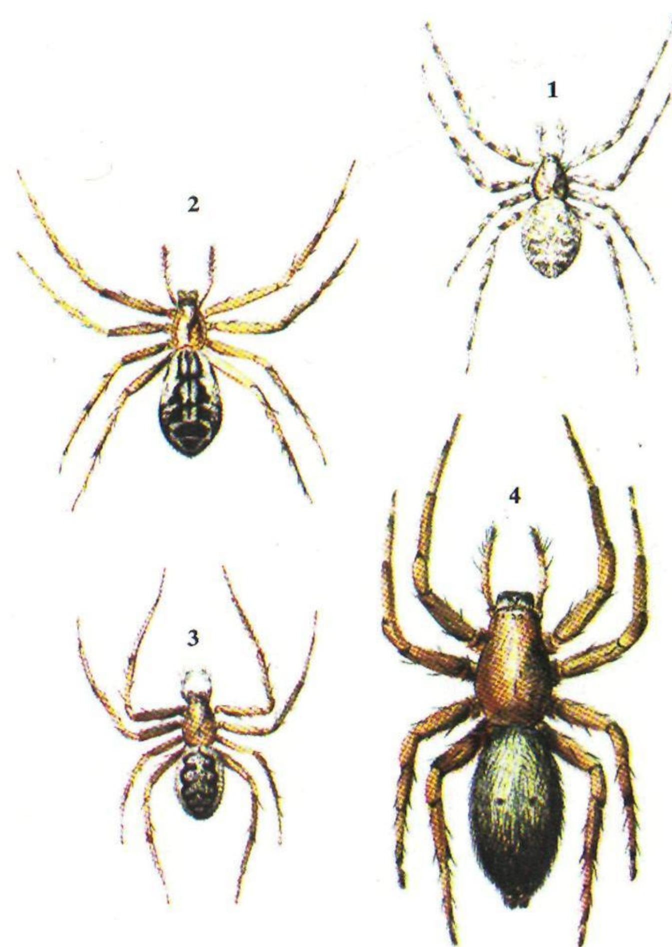

1. Tüskésszájú vitorlapók (Drapelisca socialis). 1.6 1.8 mm. Igazi öröm, amikor erdőjáró gyüjtőutunkon ráakadunk a fák törzsén, például a borókafenyő bokrán, az avarban vagy a növények alján néhány kis vitorlahálóra, valamelyik vitorlapókfaj mesterművére. Ha gyenge szellő fúj bele a kis vitorlába, szinte keressük alatta a hajót, de helyette egy szép formájú pók akad kezünkbe, s kerül be gyüjlőüvcgünkbe. A vitorlapókok apró és aránylag hosszú lábú állatok. Többnyire fekete vagy barna színűek, a nagyobb fajok fehérek. A mi pókunk nevét a csáprágókon lévő két-három erős tüskéről kapta. Színe szürkéssárga, fekete rajzolatú. Fák derekán található.

2. Háromszöges vitorlapók (Linyphia triangularis). 2- 3 mm. Kedvelt tartózkodási helyén, bokrokon, például borókafenyő bokrán kell keresni. Közönséges, gyakori állat. Potrohának alapszíne fehér, néha szürkébe hajló, rajta erőteljes sötét rajzolatokkal.

3. Rácsozott vitorlapók (Linyphia clathrata). 1,9 2,4 mm. A potrohalapszíne a nősténynél fehér vagy szürkés, rajta határozott, erőteljesen tömör rajzolattal. A hím rendszerint fekete, a polroh elején két fehér oldalfolttal. Erdőkben, cserjésekben a növények közölt rendkívül gyakori.

4. Barna kövipók (Drassodcs lapidosus). 4 5.3 mm. Annyi sok más pókfajhoz hasonlóan ez is szívesen tartózkodik a kövek alatt, s gyakran megtalálható a házak körül heverő kövek alján is. Fogóhálól nem készít. Lábai erőteljesek, dúsan sertézettek, testét sűrű szőrzet borítja. Teste hengeres, de kissé lapított. Éjszakai állal. A nőstény petéit erős tokban kövek alá rakja.

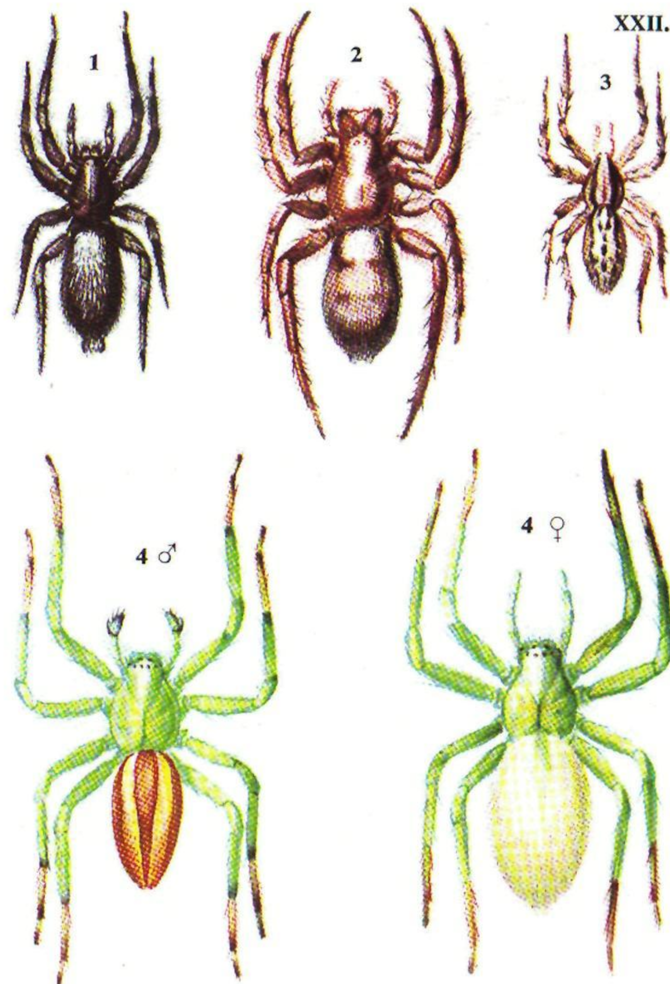

1. **Vöröslő gyászpók** (Zelotes erebeus). 1,6-2 mm. A gyászpókok a kövipokok családjához tartoznak. Erőteljes lábú pókok, s a lábakon tüskéket, sertéket találunk. Általában egész testüket szőrzet borítja. A Zelotes fajok feketék, egymáshoz nagyon hasonlítanak. így pontos meghatározásuk nem könnyű. A mi pókunk potroha fekete, a fejtor, a lábak csípője, tompora és combja vöröses. Bokorerdők, cserjések avarjában találhatunk rá.

2. **Négygödrű kövipók** (Scotophaeus quadripunctalus). 3-4 mm. F. pókocska igen tetszetős külsejű. Fejtora és lábai vörösesbarnák, potroha bársonyos feketésbarna. Jellemzője a potrohon található négy apró gödröcske. amelyekről nevét kapta. A legkülönbözőbb épületekben, lakásokban megtalálható. Éjszakai állat.

3. **Tüskéskezü párducpók** (Zora spinimana). 1.8 2 mm. A kalitpókok 1.5-5,5 mm nagyságú, többnyire hengeres testű állatok. Fogóhálót nem készítenek. Egyes fajaik nappal, mások éjjel járnak zsákmány után. Változatos alakúak éséletmódúak. Az idetartozó fajok meghatározása nehézségekbe ütközik. Egy látszólag jelentéktelen, de igen fontos bélyeg az első lábfejtőízen alul látható tüskék száma. A tüskéskezű párducpók a három pár tüskét viselők csoportjába tartozik. Potroha ovális, fejtorán barna sávot látunk. Erdőkben, réteken él.

4. **Hunyópók** (Micrommata vircscens). 4 5,5 mm. A hím és nőstény egyaránt fűzöld. A hímnek ettől eltérhet a potrohszíne: sárgás színű lehet, végigfutó vörös közép- és oldalsávokkal. Erdőkben, réteken gyakori. A hunyópókot az újabb rendszertan az ún. vadászpókok (Sparassidac) családba sorolja. A család többsége meleg tájakon él, csupán a Micrommata terjedt cl Európában, így hazánkban is. Napkedvclö és támadó kedvű állatok. Könnyű a hunyópók meghatározása, mert ilyen nagyméretű, élénkzöld színű pókfajjal rajta kívül nem találkozunk.

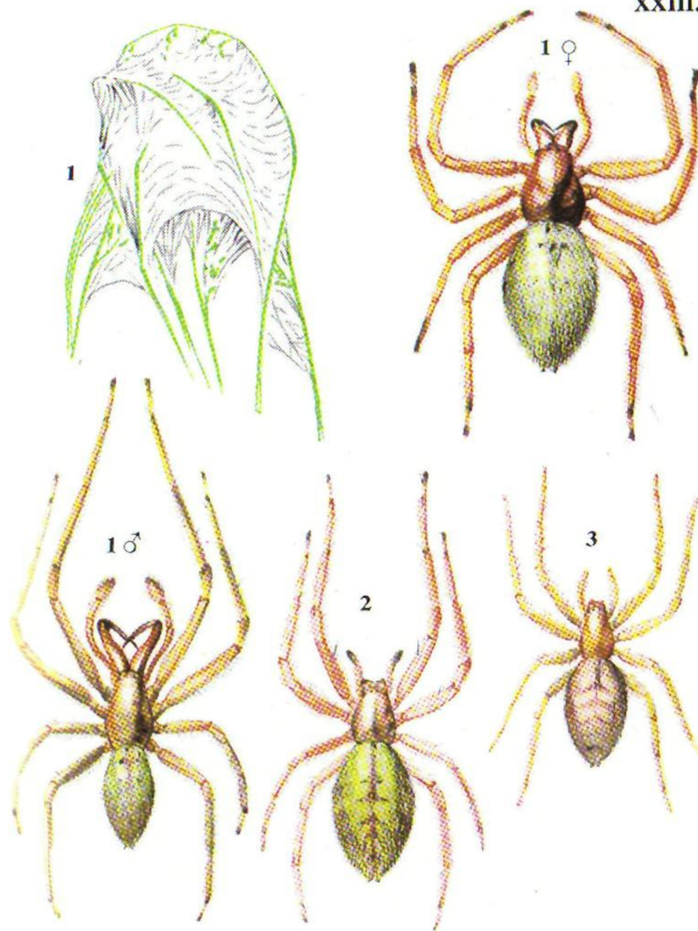

1. Mérges dajkapók (Chiracanthiumpunctorium). 4-7.6 mm. Ha nem is a legismertebb, de feltétlenül a legveszélyesebb, legmergesebb pókja hazánknak. Mérge súlyos gyulladást, időszakos bénulásokat okozhat, a beteg kórházi ápolást igényel. Eléggé nagy állal. Csáprágója rendkívül erős - könnyen átdöfi vele az ember bőrét -, potroha szürkészöld. fejtora rozsdasárga. Legyünk nagyon óvatosak, ügyesen fogjuk be üvegünkbe!

2. Csíkos dajkapók (Chiraeanthium erraticum). 3,4 4 mm. Veszélyes rokonával szemben ennek az állatnak a harapása teljesen veszélytelen. Könnyű megkülönböztetni mérges rokonától, kisebb is, és potroha *nem szürkés-,* hanem *sárgászöld,* közepén barnásvörös vagy lila sávval. Réteken úgy találunk rá, hogy keressük a fűfélék kalászán az összeszőtt, fehér, laza gömböeskéket. E kamrákban vedlik, és ez a költőkamrája is.

3. **Rácsos kalitpók** (Clubiana compta). 1,8-2,4 mm. Kisméretű kalitpókunk. Eejtora rozsdasárga, potroha sárgásrózsaszín, közepén hosszú. sötét sávval, mely hátrafelé a közepétől kezdődően pontokra szakadozik. Fákon, bokrokon, avarban tanyázik. Lakózsákját többnyire zacskó formájúra sodrott levelekben találjuk. A lakózsáknak két kijárata is lehet, de a vedlés, a telelés és a peték őrzésének ideje alatt a kijáratokat mindig szorosan beszőve tartja.

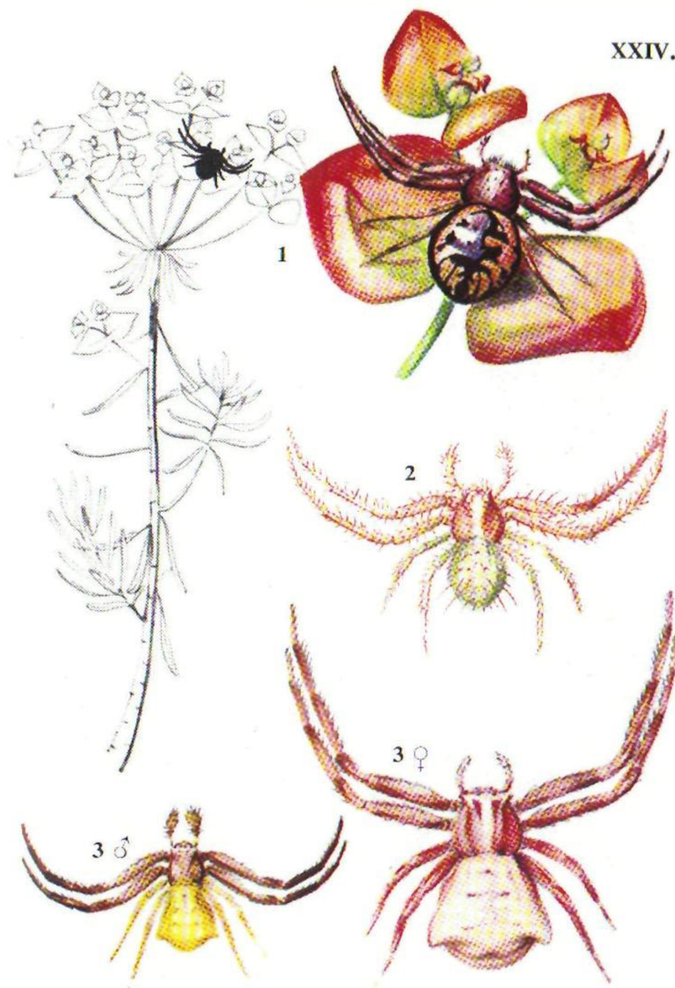
Ha alul nyitott, összefont hegyű fűszálakból készült, harang formájú búvóhelyet találunk, alatta bizonyosan ráakadunk a dajkapókok valamelyik tagjára, így a mérges dajkapókra is. Bár elég ritka, és előfordulása nagyon szórványos, ha felismerni véljük, legyünk nagyon óvatosak, ügyesen fogjuk be üvegünkbe!

1. **Fekete-sárga karolópók** (Synaema globosum). 2-2.5 mm. Néhány kivételtől eltekintve a karolópókok nagyon egységes családot alkotnak. A család tagjait már a feltűnően szétálló lábak miatt is jól felismerhetjük. Rendkívül ügyesen oldalt is tudnak futni. A két hátulsó lábpárjuk többnyire lényegesen rövidebb és gyengébb, mint a két elülső, amelyek erősen tüskézettek. Számos faj rejtőzködő formájával és színével meglepően olvad bele környezetébe, sőt például a viráglakó karolópók színe igen változatos, fehér vagy sárga, kisebb mértékben zöld színt tud felöl leni. A fekete-sárga karolópók színezete is változatos lehet. A potroh hátoldala élénk narancs- vagy citromsárga, de lehet piros is. Közepén nagy, koromfekete foltot látunk, llasol-dala fekete, s rajta apró fehér foltokat találunk: kél nagyobbat, két kisebbet. Hozzá teljesen hasonló és vele együtt fűhálónkba kerülhet a kulyaiej-karolópók. mert alkalmat ad a fajok szétválasztásánál a meghatározási gyakorlatra. A különbség itt ugyanis mindössze any-nyi. hogy ennél a póknál a potroh hasi oldalán hiába keressük a fehér foltokat.

2. **Savigny pókja** (Heriaeus savignyi). 2,3-3,2 mm. Az állat világos szürkészöld. A test szőrzele sűrű és meglehetősen durva. Potroha hosszúkás, rajla elmosódott sávokkal. Fejtora vöröses. Réteken gyűjthető.

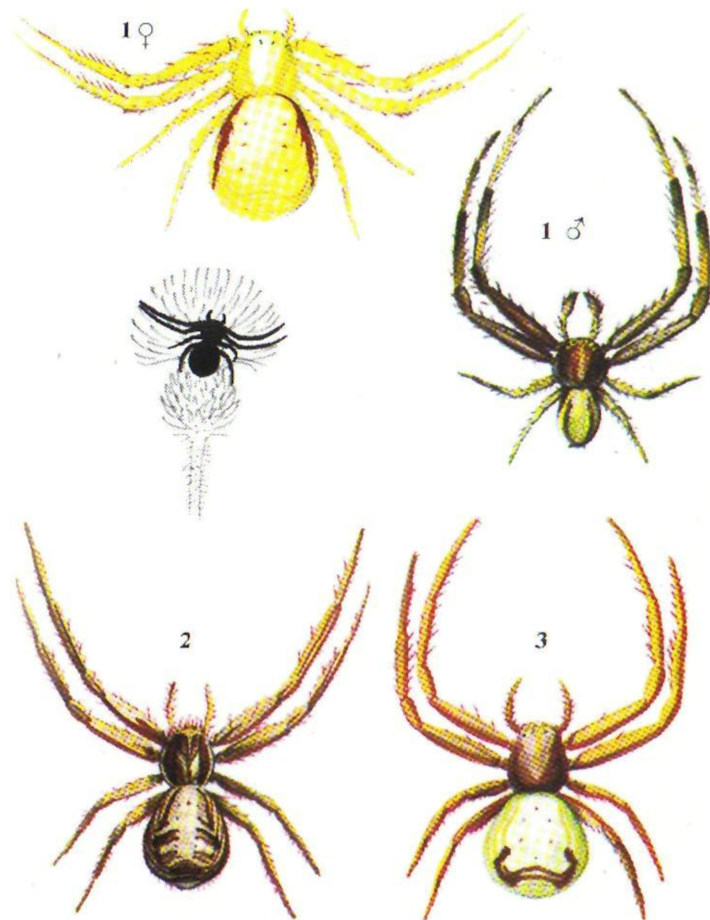
3. **Fehér karolópók** (Thomisusalbus). 1,5-3 mm. Homloka előrenyú-ló, potroha feltűnően eltér a pókok többségének gömbölyded potroh-formájától. Hátrafelé háromszög alakban kiszélesedve, kettős szeglet-ben, féldomborúan zárul. Színe fehér vagy világossárga, lilásan. szür-késen erezett. Virágokon ül lesben, a háziméh gyilkosa, s így azok közé a nagyon ritka pókok közé tartozik, amelyeket kárlevőként tartunk számon.

1. **Viráglakó karolópók** (Misumena vatia). 1,5-3 mm. A homloknak nincs ercsszcrű pereme (mint rokonának, a fehér karolópóknak). A hím fejtora fekete, középsávja világos, potroha sárgás, szegélye és két hosszsávja fekete. A nőstény fehér vagy sárga, egyszínű. Néha rózsaszínű, pirosas foltok tarkítják. Virágokban, különösen a fészkes virágzatokban keressük őket.

2. **Közönséges karolópók** (Xysticus kochi). 2 3 mm. A karolópókok népes családjából különös figyelmet érdemelnek a Xysticus fajok, mert nagyon hasonlítanak az ún. Oxyptila fajokhoz, melyekkel könnyen összetéveszthetjük. A hazai Xysticus fajok többnyire nagyobbak, vaskosabb alkatúak, az Oxyptila fajok lényegesen kisebbek, törékenyebbek. A Xysticus fajok potrohúinak sötét hátoldalán egy világosabb, mindkét oldalán háromszög alakban kimetszett középvonalat találunk. A Xysticus mindig kiterjesztett elülső lábakkal leselkedikazalacsonyabb növényeken,bozótokon. A közönséges karolópók fejtora vörösesbarna vagy fekete, közepén sárga sávval. A potroh szegélye fehér, a hosszanti sávok feketésbarnák, a közép világosbarna. Hátrafelé a potroh kissé kiszélesedik. A nőstény színei világosabbak. Réteken, bokrokon könnyen megtalálhatjuk.

3. **Alakoskodó karolópók** (Misumenops tricuspidatus). 1,5-2,3 mm. A hím fejtora vöröses, feketén szegélyezett. Potroha sárgás vagy zöldes, barna szegéllyel. A nőstény hasonló színű, de a potrohán barna hosszsávot, hátul kétoldalt pedig egy-egy barna foltot találunk. Bokrokon, fákon keresendő, amelyeken elég gyakori.

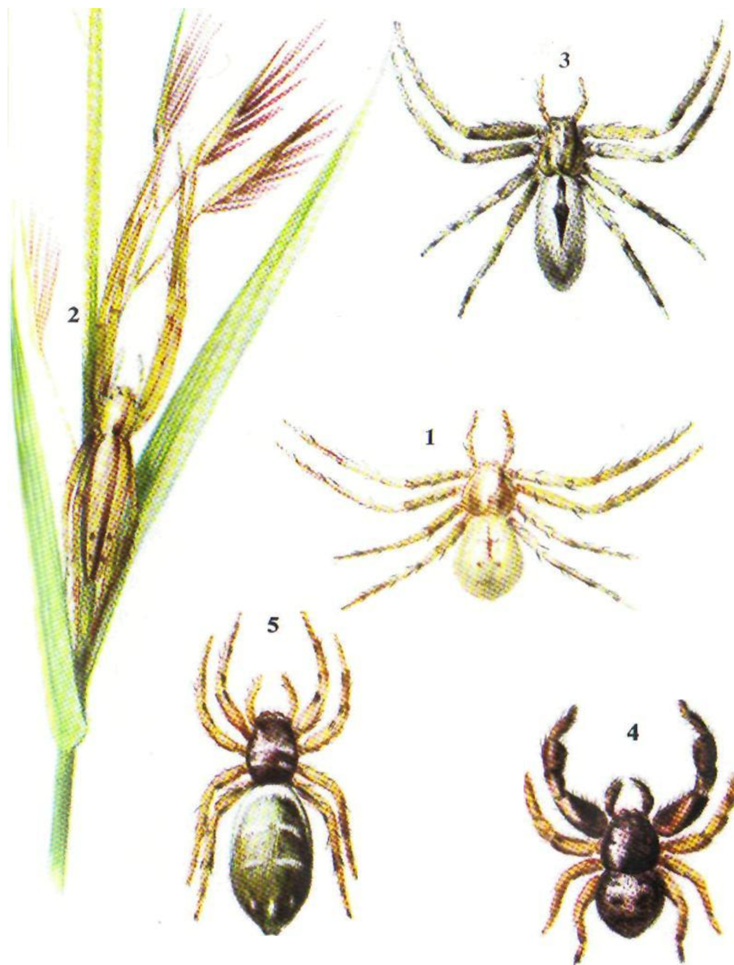
1. **Aranyos karolópók (Philodromus** aurcolus). 2-2.3 mm. Az első lábszáron a csúcsi tüskéken kívül további két tüskét látunk. A potroh sárga vagy sárgásbarna, aranyos csillogású, barna díszítést figyelhetünk meg rajta. Napos erdőkben, fekete fenyvesekben gyakori.

2. **Sovány karolópók** (Tibcllus oblongus). 2-3 mm. A karolópókok-nak egy rendkívül érdekes képviselője. Potroha ugyanis meglepően karcsú és hengeres, ami pókoknál úgyszólván egyedülálló. Színe zöl-dcssárga. három barna hosszanti sávval. Megéri a füves réten tüzetesen keresni, esetleg sürü szövésű vászonhálóval kaszálásszerüen „átfésülni" érte nagyobb területet.

3. **Bársonysávos karolópók** (Thanatus formicinus). 2,7-3 mm. Potroha ennek is különös: orsó alakú, barna, a hátoldalon bársonyosfekete sávval. Finom, fehér szőrzet fedi. Homokvidékeken, a fűcsomók között elég gyakori.

4. **Döcögőpók**(Ballusdepressus). 1.5 mm. Az ugrópókok családjának egyik tagja. Zömök vagy hosszú testű. 1,5—5,5 mm-es fajokból áll ez a család. Fogóhálót nem készítenek, vadászterületük növények, sziklák, házfalak, avar. Ugrással vetik rá magukat áldozatukra. A döcögőpók ismertetőjelei: első pár lába vastag és fekete, a többi vékonyabb és világos szinű. Potroha barna, foltokkal fedett. Bokrok lakója.

5. **Rezes ugró pók** (lleliophanus cupreus). 2 2.5 mm. Tapogatólábai sárgák, fejtora fekete. A lábak is sárgák, hosszanti fekete vonalakkal. Potroha zöld. rézcsillogású. fehér szegéllyel, vonalakkal vagy foltokkal. Mindenütt gyűjthető, gyakori pokfaj.

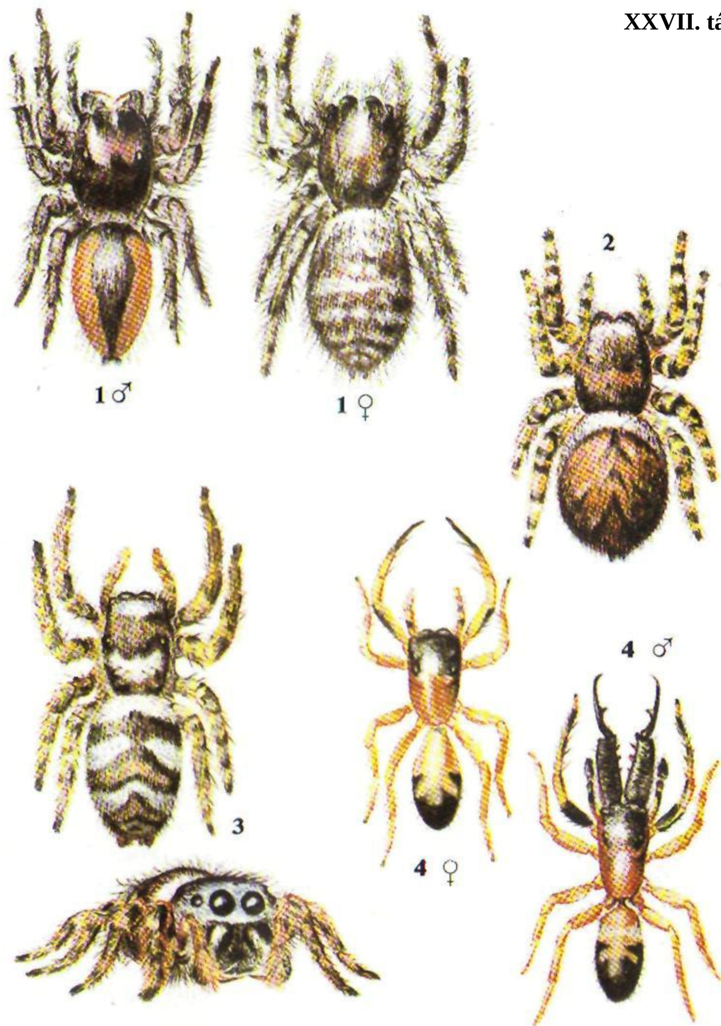
1. **Piros ugrópók** (Philacus chrysops). 3.6-5.5 mm. A hím potroha piros, fekete sávval. A nőstény szürke, fekete-barnás foltokkal. Napsütötte réteken könnyen megtalálható.

2. **Vörhenyes ugrópók** (Evarcha falcata). 2,5-3 mm. A hím fejtora vöröses, fekete-sárga szőrzettel. A potroh fekete, sárgás szőrökkel, fehér vonalakkal. A nőstény barnás, potroha sárgás, fekete szőrök borítják. Bokorerdőben. erdőszéleken gyűjthető.

3. **Színészpók** (Salticus secnicus). 2,5-3 mm. Hosszú, nyúlánk termetű, a hímek csáprágója feltűnően hosszú, előrcálló. Kőfalakon, házfalakon, sziklákon gyakori, környezetéhez a csalódásig hűen alkalmazkodik. Nevét komikusmozgásáról kapta, ahogy becserkészi kiszemelt áldozatát. Amikor jól fejlett szemével megpillantja zsákmányát, közelébe lopódzkodik, és egy ugrással rajta terem. A megmart állatot maga előtt tartja, míg kiszívja, és közben jobbra-balra les, előre-hátra fut, hogy magát minden közeledő veszélytől megóvja.

4. **Nagy hangyautánzó pók** (Myrmarachnc formicaria). 2,5-2.7 mm. Nyúlánk, hangya alakú ugrópók. Felülről nézve jól látható a fejtort és potrohot összekötő nyclecske. A csáprágó hátsó szegélyén apró fogacskákat látunk. A fejtor elöl fekete, hátul rozsdavörös. Potroha sárgás, hátul fekete, közepe táján barna övet találunk. Napsütötte helyeken, növények között aránylag ritka.

XXVII. tábla

Ez a tábla nálunk csak állatkerti viváriumban vagy múzeumi gyűjteményekben látható híres pókfajokat mutat be.

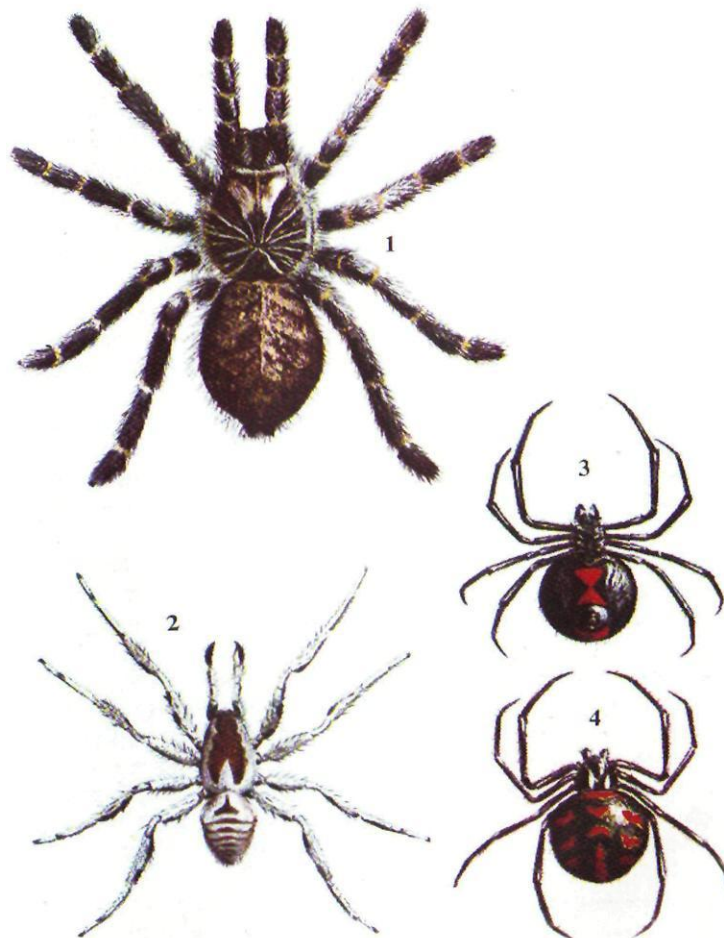
1. **Madárpók** (Avicularia sp). 20 60 mm. Földünk legnagyobb pókjai tartoznak ide. A potrohhal együtt eléri a 8-10 cm-t, lába terpeszállás ban a 15- 24 cm-t. Szőrös, többnyire barna, a fejtor hasi oldala fekete. Trópusok, szubtrópusok lakói. A legtöbb és legnagyobb fajok Dél-Amerikában élnek. Mérgük nem halálos.

2. Tarantella (**I** togna tarenlula). 3 5 mm. A farkaspókok családjának tagja. Különböző változatai élnek Dél-Európában. Észak-Amerikában és a Szovjetunióban. Hosszú lábú. közepes nagyságú állat. Nagy hírnévre tett szert az olasz tarantella a középkorban. Rendkívül mérges póknak tartották, úgy vélték, harapása őrületes tánctébollyal, majd halállal végződik. Ez azonban csak vaklárma.

3. **Fekete özvegy** (Latrodectus mactans). 2 3 mm. Ez a borsószem nagyságú állat a félelmetes hírű Latrodectus nemzetség egyik tagja. Földünk legveszélyesebb pókja. Dél- és Észak-Amerika lakója, de rokonai Európa kivételével minden világrészen megtalálhatók. Fénylő, koromfekete potrohának hasi oldalán élénkpiros, homokóra formára emlékeztető foltot láthatunk. Harapása különösen gyerekekre és szívbetegekre jelent életveszélyt. A harapás után 4 5 órával már bekövetkezhet a halál. Nevét a pók onnan kapta, hogy a nőstény a párzás után felfalja a **hímet,** s így azonnal ..özveggyé" válik.

4. Karakurt (Latrodectus tredecimguttatu:-). 2-3 mm. Kara kiírtnak, azaz fekete farkasnak hívják a kirgizek. Szovjet Belső-Ázsiában, a Káspi-tcnger és a Heketc-tcngcr menti sztyeppék lakója. Hasonlít a fekete özvegyre, de a potrohán található 10 13 piros pontocska révén jól megkülönböztethető tőle. Változataival Olasz- és Görögországban találkozhatunk. Harapásuk állítólag a lovat és szarvasmarhát is képes megölni. Ez azonban túlzás, inkább arról van szó, hogy az állatok a pókméreglől erősen legyengülve könnyen fertőződnek.

XXVIII. tábla

ATKÁK

Az atkák a pókok rokonai, a pókszabásúak fajokban leggazdagabb csoportja. Fajszámuk a Földön a tízezret is meghaladja, s még évről évre írnak le új fajokat. Mikroszkopikus kicsinységü állatok. A testük már nem szelvényezett, a fejtor a potrohhal összeolvadt. Többnyire négy pár lábuk van. Vizekben is, a szárazföldön is mindenütt előfordulnak, vannak közöttük ragadozók, korhadékevők, élősködők.

1. **Bogáratka** (Parasitus coleoptratorum). 0,7-1 mm. Lárva korában bogarakon élősködik. A kéken ragyogó tavaszi ganéjtúrónak lába tövén, szárnya alatt csak úgy hemzsegnek lárvái. Színe sárgásbarna.

2. **Kullancs** (Ixodcs ricinus). 1-2 mm. Ez a méret a vérszívás előtti nagyságára jellemző. Az embernek és sok állatfajnak kínzó élősködője. Ha az éhes nőstény vérrel teleszívja magát, eléri a 10 mm-t. súlyának százszorosát. Az erdei tisztásokon járva könnyen felszedhetjük.

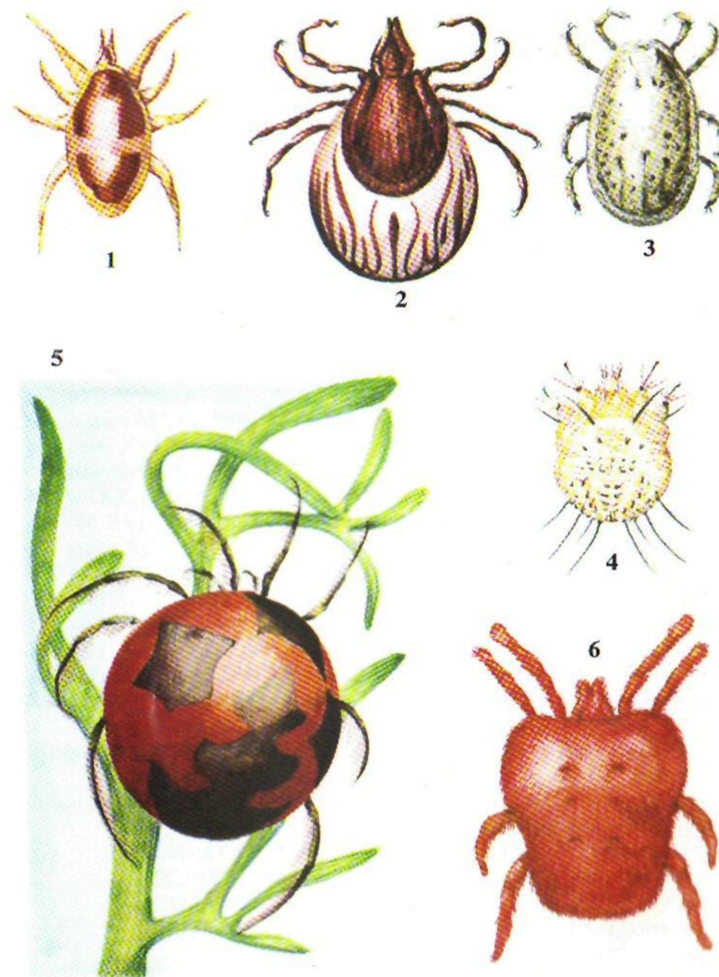
3. **Óvantag**(Argasreflcxus). 3 4 mm. Elhanyagolt baromfiólak lakója és élősködője. Csak éjjel jön elő. és szívja az állatok vérét. S/íne zöldesszürke. Szájszerveit a hason találjuk.

4. **Rühatka** (Sarcoptes scabiei). 0,2 -0,3 mm. Az ember, továbbá háziállatok, madarak bőrében járatokat turkál, a bőr felszínén elváltozásokat okoz, de vért nem szív. A bőr viszket, kisebesedik (rühösség).

5. **Közönséges víziatka** (Hydrachna geographica). 8 mm. Elég tekintélyesnagyságúatka. Gömb alakú, piros szinü. a hátán fekete foltokkal. Állóvizekből sűrű szövésű vízihálóval könnyűszerrel halászhatjuk ki.

6. **Bíboratka** (Trombidium sp). 4 mm. Elénk, skarlátvörös szőrzete van. Ragadozó. Kis rovarokkal, rovarlárvákkal táplálkozik. Tavaszszal gyakran tűnik szemünkbe.

XXIX. tábla

NÉVMUTATÓ

(A római számok a színes táblákat, az arab számok a képeket ismertető szövegoldalakat jelölik.)

HU ISSN 0324-3168

ISBN 963 1128319

Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest
Felelős kiadó: Szilvásy György igazgató
Kossuth Nyomda (81.0474), Budapest, 1982
Felelős vezető: Bedé István vezérigazgató
Felelős szerkesztő: D. Nagy Éva
Szakmailag ellenőrizte: dr. Loksa Imre
Műszaki vezető: Haas Pál
Műszaki szerkesztő: Beszédes Hatása
Képszerkesztő: Árva Ilona
85 000 példány. Terjedelem: 2,8 (A/5) Ív. IF 4344

25,- Ft

A Búvár Zsebkönyvek eddig megjelent kötetei:

Madarak (3. kiadás) Vadvirágok 1. (4. kiadás) Gombák (3. kiadás) Halak (3. kiadás) Lepkék (3. kiadás) Dísznövények (2. kiadás) Csigák, kagylók (2. kiadás) Fák, bokrok (2. kiadás)

Legyek, hangyák méhek, darazsak (3. kiadás)
Vadak (2. kiadás)
Ásványok
Mohák, zuzmók, harasztok (2. kiadás)
Bogarak (3. kiadás)
Kövületek
Kutyák (3. kiadás)
Kígyók, békák
Díszmadarak (3. kiadás)
Vadvirágok 2. (2. kiadás) i
Kultúrnövények 1. (2. kiadás)
Pókok, skorpiók (3. kiadás)
Háziállatok (2. kiadás)
Gyümölcsök (2. kiadás)
Ősállatok (2. kiadás)
Kultúrnövénnek 2.
Felhők
Állatkerti emlősök
Állatkerti madarak
Gyógynövények
Tengeri állatok 1.
Tengeri állatok 2.
Emberek
Kaktuszok, pozsgások
Fűszernövények
Különös növények
Kisemlősök Emberelődök
Trópusi pillangók